

AANVAL OP FINLAND

LAAT ONS FINNEN WORDEN
MOSKOU ZOEKT VOORTERREIN
DE STRIJD VAN DE BOSGEESTEN
HELSINKI IN DE KOU
PRINCIPES CONTRA PRAKTIJK
HULP OP DE VALREEP
DE ROEMLOZE ZEGE
BALTEN VAN DE KAART

11

De wereld was snel gewend geraakt aan de oorlog. De rust aan het Frans-Duitse front had een atmosfeer geschapen die men bijna opluchting zou kunnen noemen. De oorlog bleek, althans voorlopig, minder 'erg' dan men wel gevreesd had; de belangstelling voor de dagelijkse legerberichten verflauwde. Polen was bezet en werd snel vergeten.

Maar plotseling, eind november, kreeg men een nieuwe schok te verwerken. Finland werd door de Sowjetunie overvallen. Het nog jonge Finland, na eeuwenlange Zweedse en Russische overheersing eerst sedert 1917 een zelfstandige staat, in de ogen van velen overdekt met een romantisch waas van onafzienbare vlakten, eindeloze bossen, stille meren en smetteloze sneeuw, werd door de Russische beer besprongen. In de meeste landen onstond diepe beroering.

Het mededogen met de Finnen bleek snel groter dan dat met de Polen een paar maanden tevoren. De sympathie en de bewondering voor 'het dappere Finse volk' namen toe met de regelmaat waarmee de berichten over de 'heroïsche strijd' in de sneeuw van de Karelische landengte tegen de vele malen machtiger vijand werden gepubliceerd. De afkeer van het communisme vond in een gevoel van verbondenheid met het Finse volk een duidelijke uitlaat. De voornaamste reden die Rusland tot de aanval had gebracht: verbetering van de kwetsbare strategische positie van Leningrad, kreeg nauwelijks aandacht.

Maar het lot van kleine landen wordt niet bepaald door gevoelens van mededogen en sympathie, noch door spontane, door particuliere comité's opgezette hulpacties. Het zijn, steeds weer, de grote landen die uitmaken wat er met de kleine gebeurt. En hoe bewogen men zich ook toonde met het lot van de Finnen, de gecompliceerde politieke en strategische belangen van de grootmachten in de wereld vormden een beletsel voor wérkelijke hulp.

Finland moest, na ruim honderd dagen van strijd, het hoofd buigen. Maar de tragiek van het land van maarschalk Mannerheim zou zich eerst later manifesteren, toen Finland, belust op revanche tegen de Russen, de zijde van de nazi's koos.

Toen een paar maanden later, in juni 1940, de Baltische staten door de Sowjetunie van de kaart werden geveegd, was de situatie in Europa al zo drastisch gewijzigd, dat nauwelijks meer iemand zich bekommerde om het lot van Esten, Letten en Litouwers. Het ambulance-team van het Nederlandsche Roode Kruis deed toen nog altijd zijn menslievende werk in Finland.

A.H.P.

LAAT ONS FINNEN WORDEN

DRS. PAUL LUYKX

Toen de tsaar aller Russen, Alexander I, in 1808 als bondgenoot van Napoleon de kans kreeg zijn Russische rijk te vergroten door de verovering van het 'Land der Finnen' — eeuwenlang Zweeds territorium — begon daarmee voor het Finse volk een nieuwe fase van zijn geschiedenis. Finland werd niet als een soort provincie bij Rusland ingelijfd, maar wat nu precies de status van het nieuwe groothertogdom was, bleef lang onduidelijk. Wel gaf tsaar Alexander in 1808—1809 steeds nieuwe manifesten uit waarin hij de Finnen vrijheid en recht op een eigen wetgeving beloofde. Met name een plechtige proclamatie uit april 1809 werd in heel het land van de preekstoel af voorgelezen en overal aange-

plakt. Heel de eeuw door bleef die gelden als een soort Magna Charta waarop de Finse zelfstandigheid gevestigd was. Maar het motief dat achter deze concessies schuil ging, was de Finnen in de overgangstijd zoveel mogelijk voor Rusland te winnen en eventueel verzet de wind uit de zeilen te nemen. De werkelijkheid kwam er dan ook heel wat minder rooskleurig uit te zien. Zeker, het groothertogdom kreeg een eigen Landdag en een Senaat (een soort regering), maar veel hadden die niet in te brengen. De Russische gouverneur in Helsinki was uiteindelijk de hoogste politieke instantie en tegelijk opperbevelhebber van een in Finland gestationeerd Russisch leger. Hoezeer de tsaar als groothertog van

Finland machtig bleef, zou tegen het einde van de eeuw duidelijk worden.

Die betrekkelijke zelfstandigheid was in de ogen van een oudere generatie echter al heel wat: in de Zweedse tijd was Finland nooit meer dan een provincie geweest. Maar bij de jongeren, de intelligentsia vooral, werd het nationale gevoel er daarentegen door aangewakkerd. En dat Finse nationalisme, dat zich in de loop van de eeuw tot een brede beweging ontwikkelde, zette op zijn beurt steeds weer aan tot het stellen van nieuwe eisen, tot het vragen van een nóg grotere mate van zelfstandigheid voor het Finse volk. Tegen het einde van de eeuw liep dat uit op een afscheidingsbeweging van Rusland. 'Zweden

zijn we niet langer, Russen kunnen we niet zijn, laat ons daarom Finnen worden,' zo luidde een bekende oproep. Op die manier gingen in het Finse nationalisme gevoelens van liefde voor het eigen, Finse volk van het begin af aan hand in hand met gevoelens van achterdocht tegen een Russische bedreiging van de verworven zelfstandigheid, en niet zelden zelfs met een afkeer van al wat Russisch was.

In die zin heeft het het verdere verloop van de Finse geschiedenis sterk beïnvloed. Zo stelde de dichter, journalist en historicus Adolf Arwidsson het voor alsof bij de Fins-Russische grens de westerse beschaving op hield en daarachter de Aziatische barbarij een

1808—1809 en met de gegroeide praktijk. Protesten, zowel van Finse kant als van een duizendtal buitenlandse geleerden en kunstenaars, mochten niet baten. Wat Petersburg al niet onder 'niet-specifiek Finse wetgeving' verstond, werd spoedig duidelijk: Finse verkeersinstellingen (vervoer, post enzovoort) gingen in Russische handen over; Russisch werd voor een aantal bestuursinstanties en op de middelbare scholen de verplichte taal; Finse jongemannen zouden voortaan in het Russische leger dienst moeten doen— om maar een aantal voorbeelden te noemen. Een scherp anti-Russisch gevoel brak zich baan onder alle lagen van de bevolking. Wél werd die wetgeving na 1905 enkele jaren ongedaan

lijkheid van hun land te verkrijgen. Nadat de tsaar tot aftreden was gedwongen, verzette de voorlopige regering van Kerensky zich weliswaar tegen haars inziens te ver gaande Finse stappen, maar toen in november 1917 de bolsjewiki aan de macht gekomen waren, veranderde de situatie: Lenin, die de handen vol had aan de revolutie in eigen land, legde de Finnen geen strobreed in de weg. De onafhankelijkheidsverklaring, opgesteld door de begin november gevormde regering van de oerconservatieve Svinhufvud, werd in december door de Landdag aangenomen en eind van de maand door de Russische Raad van Volkscommissarissen bevestigd.

Toch lagen de zaken niet zo eenvoudig als het

Links: de historische zitting waarop de Finse Landdag op 9 oktober 1918 een koning koos die nimmer de troon besteeg.

Rechts: tsaar Alexander I, die Finland in 1808 veroverde en in de jaren daarna de Finnen een aantal schijnvrijheden schonk.

Geheel rechts: de conservatief Svinhufvud, die in 1929, na onlusten in Lappo, een sterk anticommunistisch kabinet vormde.

aanvang nam: een visie die tot in onze tijd de beoordeling van de Russische politiek zo bemoeilijkt heeft. Daarnaast deed hij zich kennen als vurig propagandist voor het Fins als nationale taal. Verdienstelijk maakte zich in dat opzicht ook Johan Snellman, tussen 1840 en 1870 leider van een Finse taalbeweging; hij wist tsaar Alexander II ertoe te bewegen het Zweeds en Fins officieel gelijk te stellen. Van nauwelijks te overschatten betekenis voor de groei van het Finse nationalisme werd verder het wereldberoemde epos de *Kalevala*. De samensteller ervan, de dorpsarts Elias Lönnrot, reisde het platteland af en tekende uit de mond van volkszangers en boeren de eeuwenoude Finse heldensagen en legenden op. Voor de Finse nationalisten werd de *Kalevala* zo het bewijs voor de kracht van de Finse taal en traditie.

Dit nieuwe gevoel van eigenwaarde, dit besef van de betekenis van de Finse natie kreeg het rond de eeuwwisseling echter zwaar te verduren.

Zeker waren er in de loop der jaren denodige moeilijkheden geweest tussen Finse en Russische instanties. Tussen 1899 en 1905, en daarna tot in de Eerste Wereldoorlog toe, kwam het tot een reeks ernstige conflicten, die de houding van de Finse politici tot in de jaren dertig van onze eeuw sterk beïnvloed heeft.

De politiek van de laatste der tsaren, Nicolaas II, stond namelijk onder invloed van enkele extreem Russisch-nationalistische figuren uit zijn onmiddellijke omgeving. Voor wat Finland betreft betekende dit dat er pogingen werden ondernomen het groothertogdom onder directe invloed van Petersburg te brengen. Daartoe werd in februari 1899 door de tsaar een decreet uitgevaardigd dat 'alle niet-specifiek Finse wetgeving' — sinds 1869 een zaak van de Finse Landdag — weer aan dit parlement onttrok en het tot de bevoegdheid van de Russische regering verklaarde. Dat was in strijd met de plechtige verklaringen uit

gemaakt als gevolg van de ommekeer in de Russische politiek van dat jaar: een weinig succesvolle revolutie dwong de tsaar toen op allerlei gebied voorlopig in te binden. Maar dat duurde slechts enkele jaren en in 1910 werden de bepalingen van 1899 opnieuw van kracht. Toen vond de russificatiepolitiek haar uitdrukking in bepalingen omtrent de Finse belastingen aan de Russische schatkist, de militaire dienstplicht en het onderwijs. Na 1914 leverden de oorlogsomstandigheden de Russische politici argumenten genoeg om hun houding ten aanzien van Finland vooralsnog niet te wijzigen.

De Russische revoluties van 1917 boden de Finnen een kans de lang gewenste onafhanke-

leek. Ook in Finland had zich vanaf ongeveer 1890 een (zelfs zeer sterke) arbeidersbeweging ontwikkeld, die bij de verschillende verkiezingen voor de Landdag vanaf 1906 steeds ongeveer de helft van de zetels had gewonnen. De partij had een sterke linkervleugel en haar visie op de toekomst van Finland na het bereiken van de onafhankelijkheid verschildte hemelsbreed van wat de genoemde conservatieven onder leiding van Svinhufvud voor ogen stond. De socialisten hadden begin december dan ook tegen de onafhankelijkheidsverklaring gestemd: zij wénsten die wel, maar op een andere manier dan de regering. Of — zoals achteraf van rechtse kant werd beweerd — een 'socialistische onafhankelijkheid' tot

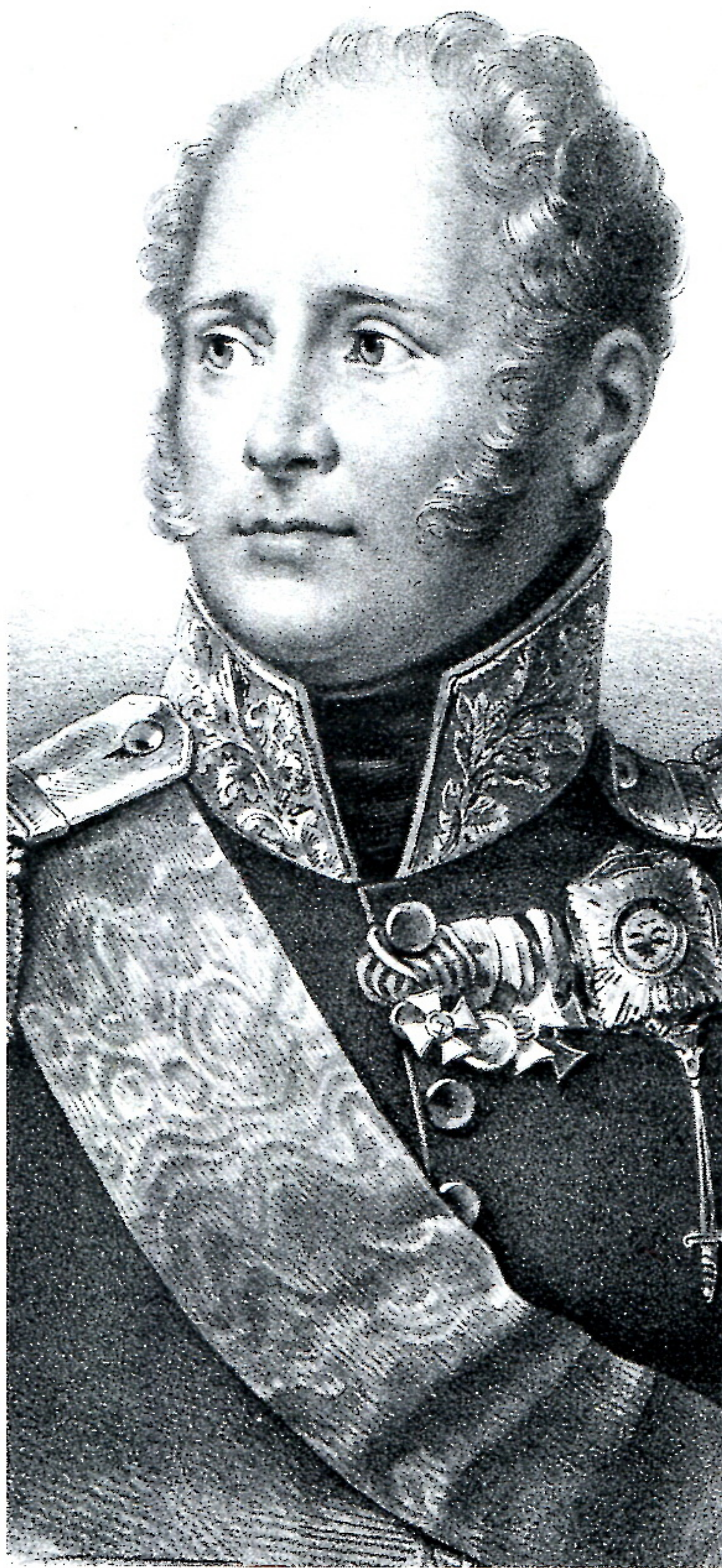

Foto-archief Spaarnestad

Keystone

een Sowjet-Finland zou hebben geleid, is moeilijk uit te maken. Zeker is wel dat de omstandigheden een radicalisering aan socialistische kant in de hand werkten, die door de bolsjewiki in Rusland niet ongaarne gezien en metterdaad gesteund werd. Januari 1918 ondernam radicaal-links een revolutiepoging. Helsinki en geheel Zuid- en Midden-Finland waren spoedig in handen van de 'roden', het noorden werd door de 'witten' beheerst. Vier maanden lang werd het land door de burgeroorlog geteisterd, waarbij de 'roden' van Russische kant steun kregen en Svinhufvud — tegen het advies van generaal Mannerheim in — Duitse troepen te hulp riep. Slechts door hun medewerking kon Mannerheim

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

*Stil stonden ze toen, nadenkend,
terwijl 't zweet in dikke druppels
gutste van de paardeflanken
en terwijl de breidels dampten.
Vroeg de grijze Väinämöinen:
'Wie zijt gij? Van wat voor afkomst?
die zo onbesuisd komt rennen,
onverhoeds met mij in botsing?
Zie, 't gareel hebt gij gebroken
van het beste hout vervaardigd,
en de slede mij ontredderd,
heel tot splinters haar geslagen.'
Hem de jonge Joukahainen
antwoord gaf met deze woorden:
'k Ben de jonge Joukahainen;
maar gij, zeg mij ook uw afkomst,
zeg van waar gij zijt geboren,
uit welk minderwaardig zoodje.'
De oude Väinämöinen
zeide toen zijn naam en sprak hem
verder toe met deze woorden:
'Gij dus, jonge Joukahainen,
ga nu vlug verder voor mij terzijde,
daar ge jonger zijt van jaren.'
Maar de jonge Joukahainen
sprak als volgt en gaf hem antwoord:
'Sul, geen sprake is hier van jaren,
van wie ouder is of jonger;
maar wie sterker is van weten,
machtiger door zijn geheugen,
die blijve in het spoor en de ander,
de ander moet maar voor hem wijken.'*

Fragment uit de Kalevala,
in de vertaling van Maya Tamminen
Zutphen, Thieme, 1928.

zich in mei 1918 'overwinnaar der roden' en 'redder van Finland' noemen... Een aantal communistische leiders nam de wijk naar Rusland (onder hen Kuusinen), de overgeblevenen, zo'n 90.000, werden in haastig gebouwde kampen gevangen gezet. Er werden monsterprocessen georganiseerd. Om zich te kunnen handhaven maakte de sociaal-democratie een flinke zwenking naar rechts. Zo ook het hele politieke leven: in de discussie over de staatsvorm gaf het parlement nu de voorkeur aan een monarchie boven een republiek en nodigde — de Duitse hulp tegen de 'bolsjewieken' indachtig — een zwager van keizer Wilhelm uit tot een te creëren koningstoon. Toen Wilhelm kort daarna echter zelf

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Links: Duitse troepen, in 1918 te hulp geroepen tegen de rode revolutie, bezetten hier het observatorium van Helsinki.

Links midden: na de wapenstilstand tussen Rusland en Duitsland, in 1918 gesloten te Brest-Litowsk, kreeg Finland de kans op een eigen, onafhankelijk bestaan.

Linksonder: de intocht van generaal Mannerheim in Helsinki na zijn succesvolle optreden tegen de opstand van 1918.

Onder: het neerslaan van de rode revolutie werd elk jaar feestelijk gevierd. De man met het vaandel is president Svinhufvud.

later met verschillende andere extreem linkse organisaties het geval was, hoewel die in de loop van de jaren twintig soms 13% van de zetels in het parlement wisten te verwerven. Hoe de politieke verhoudingen door het anti-communisme beheerst werden, wordt door het volgende geïllustreerd.

Zoals alle Europese landen kende ook Finland een eigen variatie op het thema 'fascisme'. Maar nergens was die beweging zo anti-communistisch als daar: de nabijheid van de Sowjetunie, de anti-Russische traditie en de herinnering aan de burgeroorlog waren daarvan de oorzaak. Toen het in 1929 in Lappo, een plattelandstadje en centrum van piëtisme bovendien, tot ongeregeldheden kwam

'Academische Karelië Vereniging' (een studentenbond) en in het per traditie sterk pro-Duits georiënteerde leger waren dergelijke idealen geen uitzondering.

Die Duitse oriëntatie was ook de Finse buitenlandse politiek niet vreemd. Met het nationaal-socialistische anticommunisme voor ogen verklaarde Svinhufvud eens: 'Van Fins oogpunt uit gezien is Hitler beter dan Stresemann.' Maar dat neemt niet weg dat Finland er gedurende het hele *interbellum* in slaagde aan zijn neutraliteit tegenover de grote mogendheden vast te houden. Zo weigerde het parlement aan het begin van de jaren twintig mee te werken aan het Franse plan om ter beveiliging van het Westen een verdedigings-

Foto-archief Spaarnestad

tot aftreden werd gedwongen, nam de man zijn reeds gedane toezegging ijlings terug! In 1919 kreeg Finland definitief een republikeinse grondwet.

Het belangrijkste en meest blijvende gevolg van de gebeurtenissen in 1917/18 was echter wel dat het traditionele wantrouwen tegen de machtige oosterbuur versterkt werd door een ideologische tegenstelling. Het was niet meer alleen 'Rusland' waarvoor de Finse politici op hun hoede waren, het was nu ook het 'bolsjewistische Rusland', in veler ogen aanstoker van een revolutiepoging die het land in een burgeroorlog had gestort.

In 1918 werd de Finse Communistische Partij dan ook direct verboden, wat enkele jaren

tussen fascist en communisten, breidde die 'Lappo-beweging' zich direct over het gehele land uit: men eiste totale uitbanning van alles wat naar 'links' reikte. Twaalfduizend boeren marcheerden naar Helsinki, de liberale regering trad af en een conservatief kabinet, weer onder leiding van Svinhufvud, ontwierp een anticommunistische wetgeving die de fascistische gemoederen tot rust kon brengen. Wel nam het gevaar van fascistische kant in de loop van de jaren dertig af, maar een sterk anticommunisme bleef aanwezig. Daarmee ging dan ook nogal eens het ideaal gepaard van *Suur-Suomi*, een Groot-Finland, dat onder andere heel Russisch-Karelië en Estland zou moeten omvatten. In de zogenaamde

gordel van staten aan de westgrens van de Sowjetunie te leggen. En van de bovennationale Volkenbond was Finland een van de loyaalste leden. Met de Sowjetunie ontwikkelde de verhouding zich lang niet slecht. In 1920 was in Dorpat een vrede gesloten die allerlei territoriale en financiële vraagstukken uit het verleden regelde. In 1932 werd een niet-aanvalsverdrag gesloten, dat twee jaar later voor een decennium werd verlengd. Handelsbetrekkingen bleven intact en er kwamen overeenkomsten op gebied van post en verkeer. Zoals zou blijken, vermocht dat alles echter de achterdocht tegenover de bolsjewistische grootmacht in het oosten niet weg te nemen.

DE FINS-RUSSISCHE
BESPREKINGEN IN 1938—1939

MOSKOU ZOEKT VOORTERRAIN

DRS. PAUL LUYKX

Voor de jonge Unie van Socialistische Sowjet Republieken vormde de verdediging van het land tegen het kapitalistische Westen (in de jaren dertig vooral tegen Duitsland) een probleem van de eerste orde. Verschillende pogingen echter om haar westgrenzen door een Oosteuropes systeem van verdragen te beveiligen mislukten. Eveneens vergeefs waren de Russische activiteiten in het kader van de Volkenbond om in samenwerking met de westerse mogendheden die organisatie tot een anti-Duitse politiek te brengen. En toen de Duitse legers in het voorjaar van 1938 Oostenrijk annexeerden stelde de Sowjetunie zonder succes een conferentie van grote mogendheden voor ter bespreking van de Europese veiligheid. Frankrijk en Engeland wezen het voorstel af.

Op dat moment, april 1938, was in Finland het links-liberale kabinet-Cajander aan het bewind. In de buitenlandse politiek wenste het de Finse traditie van neutraliteit tegenover de grote mogendheden voort te zetten. Het meende echter dat een échte Finse neutraliteit eiste dat de betrekkingen met Duitsland wat afkoelden en die met de Sowjetunie wat duidelijker bevestigd zouden worden. Aan een alliantie met dat land dacht Cajander echter beslist niet. Nog in een ander opzicht gaf men aan het begrip neutraliteit een wat andere uitleg dan voorheen. Nu de Volkenbond niet langer een neutrale organisatie bleek te kunnen zijn, begon Finland zich ervan te distantiëren. Zoals al meer kleine landen hadden gedaan, verklaarde het voortaan niet meer te kunnen voldoen aan de verplichting om militaire hulp te leveren aan een lidstaat die het slachtoffer van agressie zou worden. Angst om in een oorlog tussen de grote mogendheden verwickeld te worden was natuurlijk de reden. Steeds meer sloot Finland zich nu aan bij het Scandinavische neutraliteitsblok.

Hoezeer de Sowjetunie bevreesd was voor een schending van haar westgrenzen door Duitsland en koste wat het kost een oplossing voor dat probleem wilde bereiken — desnoods forceren zoals zou blijken — werd duidelijk door de diplomatieke activiteit die direct na de Duitse inval in Oostenrijk ten aanzien van Finland werd ontplooid. Tweemaal — in het voorjaar van 1938 en 1939 — kwamen Sowjetdiplomaten in het diepste geheim naar Helsinki om daar met slechts enkele leden van het kabinet te onderhandelen.

Hun vraag: was Finland bereid met de Sowjetunie enigerlei alliantie tegen Duitsland aan te gaan? Bijzondere belangstelling toonden de heren voor de Ålands Eilanden: in een remilitarisatie van die eilandengroep aan de ingang van de Botnische Golf was men zeer geïnteresseerd. En op Hogland, midden in de Finse Golf, wilde de Sowjetunie graag vlieg- en vlootbases inrichten of dat eiland eventueel voor een aantal decennia pachten. Maar tweemaal luidde het antwoord van de Finse politici: neen. De Russische voorstellen werden afgewezen, want de Finse neutraliteit stond een dergelijke anti-Duitse koers niet toe. Eén was er, die minister Erkko (van buitenlandse zaken) aanraadde tóch maar concessies te doen: maarschalk Mannerheim, een conservatief militair en fervent anti-communist, dat wel, maar ook oud-officier in het tsarenleger en als zodanig goed op de hoogte van de strategische moeilijkheden aan de Russische westgrens. Hij achtte de Sowjetvoorstellen niet al te onbillijk en Hogland voor Finland van geen belang. Maar naar zijn advies werd niet geluisterd.

Zo liet men kansen voorbijgaan. Een half jaar later zou volkscommissaris Molotow veel hardere eisen stellen. Als gevolg namelijk van de overrompeling van Tsjechoslowakije door nazi-Duitsland, in maart 1939, veranderde de internationale situatie grondig. Engeland en Frankrijk zochten een bondgenootschap in het oosten in het kader van hun nu scherp anti-Duitse politiek. De Sowjetunie, kort tevoren bij de onderhandelingen in München nog totaal genegeerd, werd een gezochte coalitiepartner. Haar eisen waren er dan ook naar: Oost-Europa, van Finland tot de Zwarte Zee, zou onvoorwaardelijk haar invloedssfeer moeten worden. Eindelijk zagen de Russen een kans hun langgekoesterde wensen in vervulling te doen gaan. Wie de hoogste prijs bood, kon Moskou als bondgenoot krijgen. Maandenlang sleepten de onderhandelingen tussen Frankrijk en Engeland enerzijds en de Sowjetunie anderzijds zich voort, maar tot overeenstemming kwam men niet. En terwijl Engelse diplomaten zich in formuleringen voor nieuwe voorstellen verdiepten, werden Stalin en Hitlers minister Von Ribbentrop het in één nacht volledig eens: augustus 1939 was het Duits-Russische pact een feit.

In Finland waren de eerste reacties op het verdrag positief. Het ging hier om een niet-

Sado

aanvalsverdrag en Finland had altijd gevreesd voor een oorlog tussen die twee landen, voor schending van grondgebied, voor verlies van neutraliteit wellicht. Had men geweten van het geheim protocol dat bij het verdrag behoorde, dan was men beslist minder gelukkig geweest. Daarin werd Oost-Europa namelijk tot invloedssfeer van de Sowjetunie verklaard, geheel zoals Stalin en Molotow dat graag hadden gezien. En heel het Baltisch gebied en Finland behoorden daartoe...

Over de verdeling van Polen behoeft hier niet te worden gesproken. Het lot van de Baltische

Foto linkerpagina: generaal Carl G. E. von Mannerheim werd na het uitbreken van de Winteroorlog opperbevelhebber van het Finse leger; voor de tweede maal in zijn loopbaan, want diezelfde functie had hij in 1918 vervuld toen hij na de Finse onafhankelijkheidsverklaring van 1917 de Russische krijgsmacht verliet. Nadat hij Finland gezuiverd had van bolsjewisten werd hij eind 1918 regent, wat hij bleef tot de presidentsverkiezingen van 1919. Na de Winteroorlog bleef Mannerheim opperbevelhebber en in 1941 trokken de Finnen onder zijn leiding met de Duitsers opnieuw op tegen erfvijand Rusland. In augustus 1944 werd de oude militair, toen inmiddels maarschalk geworden, gekozen tot staatspresident. Het lukte hem toen de banden met nazi-Duitsland te verbreken en wapenstilstand met Rusland te sluiten.

staten werd spoedig duidelijk: in september-oktober 1939 ondertekenden ze alle drie verdragen met de Sowjetunie, waarbij die het recht verkreeg er militaire bases voor land-, lucht- en zeemacht te vestigen, vooral aan de kuststrook. Op 5 oktober, de dag waarop het verdrag met Estland werd ondertekend, ontbood Molotow de Finse gezant te Moskou bij zich. Yrjö-Koskinen kreeg te horen dat Molotow binnen achtenveertig uur minister Erkko in Moskou verwachtte 'om over concrete politieke onderwerpen' te onderhandelen. De beurt was aan Finland.

Naar aanleiding van het 'overleg' tussen Estland en Moskou had Erkko verklaard voor Finland nooit een 'Baltische oplossing', dat wil zeggen concessies zonder meer, te zullen aanvaarden. Erkko's koppigheid bleek voorts uit het feit dat hij onmiddellijk besloot niet zelf naar Moskou te reizen, maar als leider van de delegatie Paasikivi te sturen, die gezant in Stockholm was. Ook aan de termijn van achtenveertig uur wenste hij zich niet te houden. Finse legereenheden kregen meteen opdracht op te rukken tot in hun frontposities aan de Russische grens.

Uit de besprekingen met de Sowjetdiplomaten in 1938—1939 kon Erkko vermoeden hoe de eisen ongeveer zouden luiden. Paasikivi kreeg opdracht op geen enkel essentieel punt toe te geven: Hogland kon níét verpacht worden, hoogstens enkele kleinere eilandjes in de Finse Golf, en dan nog alleen in ruil

tegen Russisch-Karelisch gebied. Op het vasteland kon geen sprake zijn van welke territoriale wijziging dan ook. Met die instructies vertrok de delegatie in de avond van de negende oktober uit Helsinki. Bij het station had zich een grote menigte verzameld om de diplomaten uitgeleide te doen. Hoezeer die het dramatisch karakter van het ogenblik aanvoelde, bleek toen de trein zich in beweging zette. Luid weerklonk toen de lutherse hymne 'Een vaste burcht is onze God'.

Tijdens de twee besprekingen in Moskou, op 12 en 14 oktober, werden de Finnen in het Kremlin geconfronteerd met een Russisch onderhandelaarsteam van 'zwaar kaliber': Stalin zelf en ook Molotow waren steeds bij het overleg aanwezig. Stalins eisen kwamen op het volgende neer:

De Sowjetunie wilde het schiereiland Hanko aan de Finse zuidkust en enkele eilandjes in de Finse Golf pachten.

De Finse grens op de Karelische landengte zou aanzienlijk in Finse richting teruggelegd moeten worden, zodat Leningrad, nu slechts 25 km daarvan verwijderd, niet meer vanaf Fins gebied beschoten zou kunnen worden. Daarnaast wenste de Sowjetunie enkele grenswijzigingen in het noorden. Als tegenprestatie bood Stalin dubbel zoveel Russisch grondgebied in Oost-Karelië aan, wel wetend dat de Finse gemoederen daar niet ongevoelig voor zouden zijn.

De bedoeling was duidelijk: Stalin wilde voorkomen dat in de toekomst een vijandige macht (Duitsland?) via de Finse Golf of over Fins grondgebied zijn land zou aanvallen. Vooral Leningrad moest daartegen beveiligd worden.

Omdat Paasikivi geen volmachten had en ook Stalin deze eerste bespreking als oriëntatie had bedoeld, keerden de Finnen voor overleg naar Helsinki terug.

Erkko had intussen niet stilgezeten. Maar veel diplomatieke steun, die hij vooral in Berlijn had gezocht, had hij niet gekregen. Hitler wilde de Sowjetunie te vriend houden zolang het hem goed uitkwam en hij had daartoe willens en wetens de traditioneel-Duitse invloed in het Baltische gebied (voorlopig) opgeofferd. Wel bestond er in sommige Berlijnse regerings- en militaire kringen sympathie voor Finland, maar het was zeer de vraag of die tegen Hitlers wil in enig effect zou kunnen hebben. De eerste pogingen van Finse kant leidden in ieder geval tot geen enkel resultaat. Mede op grond van deze teleurstellende ervaringen besloot het Finse kabinet een aantal concessies te doen: de grens op de landengte kon iets opgeschoven en de zuidkant van het eiland Hogland — niet dus van het gevraagde Hanko — gepacht worden. Aan de delegatie die dit aan Stalin zou gaan voorstellen, werd de sociaal-democraat Tanner toegevoegd. Dit om de eenheid van de natie tegenover de Russische eisen te benadrukken: Paasikivi was namelijk een gematigd conservatief. Maar tijdens de tweede ronde van het overleg in Moskou, op 22 en 23 oktober, bleek dat aan Stalins eisen weinig te tornen viel. Hoewel: toen de delegatie in de avond

van de drieëntwintigste haar koffers al weer aan het pakken was, liet hij de heren nogmaals op het Kremlin ontbieden om enkele matigingen in de eisen voor te stellen, onder andere ten aanzien van de grens op de landengte. Ook dat kon overeenstemming echter niet naderbij brengen.

Intussen was gebleken dat ook van de kant van het neutrale Zweden geen enkele steun van diplomatieke of, in geval van nood, van militaire aard te verwachten viel. Ondanks dat besloten Cajander en Erkko ten hoogste nog iets toe te geven inzake de Karelische grens en verder maar af te wachten. Tijdens de eerste bespreking van de derde ronde in Moskou, begin november, waarbij Stalin al niet meer aanwezig was, bereikte men dan ook geen enkel resultaat ten aanzien van de tweede belangrijke Russische eis: het schiereiland Hanko. Nog éénmaal greep Stalin persoonlijk in met een wijziging van het voorstel. Hij legde de delegatie een kaart van het Baltische gebied voor, wees op enkele minimale eilandjes in de buurt van Hanko en vroeg: 'Heeft Finland deze eilandjes nodig?' Paasikivi en Tanner, persoonlijk tot enig toegeven bereid, konden zelfs dié vraag niet direct beantwoorden. Helsinki interpreteerde Stalins gebaar echter als het begin van een grotere matiging van de eisen en besloot nú in ieder geval níét toe te geven. Daarmee ging de laatste mogelijkheid tot overleg voorbij en tijdens de laatste bijeenkomst, op 13 november, moesten de Finse onderhandelaars ook dit gewijzigde aanbod weigeren.

Dat was het einde van de besprekingen. Van nu af wenste Stalin een oplossing te forceren. De druk van de kant van de hoge militairen, onder anderen Worosjilow, nam voortdurend toe. Niet te verwaarlozen was ook de invloed van de Fins-communistische emigranten, van wie Kuusinen secretaris van de Komintern was geworden; zij hoopten op een snelle ineenstorting van het kapitalistische Finland, op een voortzetting van de burgeroorlog van 1918 zou men kunnen zeggen, maar dan wel met een andere afloop! Bovendien dreigde Stalins tijdschema in de war te komen; tot 'heel Oost-Europa van Finland tot de Zwarte Zee' behoorde meer dan alleen het Baltische gebied...

Als men dat in gedachte houdt, zijn de gebeurtenissen vanaf de zesentwintigste november gemakkelijk te begrijpen. Een grensincident bij Mainila wordt door Molotow opgeblazen en dient als argument voor zijn eis dat de Finse troepen zich 25 km van de grens moeten terugtrekken. Het antwoord luidt dat dan de Sowjettroepen zich even ver moeten terugtrekken: een vrij onmogelijk verzoek, want het zou inhouden dat Leningrad geheel onverdedigd zou komen te liggen. Op 28 november zegt Molotow het niet-aanvalsverdrag uit 1934 op en daags daarna krijgt de Finse gezant te horen dat de diplomatieke betrekkingen verbroken zijn. Zonder oorlogsverklaring trekken in de ochtend van de dertigste november 1939 Sowjettroepen de Karelische grens over en werpen Russische vliegtuigen hun eerste bommen op Helsinki.

HET VERLOOP VAN DE WINTEROORLOG

DE STRUD VAN DE BOSGEESTEN

JOOP TERMOS

Pagina links: hun grootste overwinning in de Winteroorlog behaalden de Finnen op de 44e divisie van het negende Russische leger, die Suomussalmi probeerde te bereiken. Ze werd over een weglengte van acht kilometer vrijwel vernietigd.

Onder: op 30 november 1939 begonnen de Russen met hun bombardementen op Helsinki, nauwelijks gehinderd door het schaarse afweergeschut. Dit waren de resultaten.

Geheel onder: omdat echte schuilkelders nog ontbraken, zocht de bevolking van de Finse hoofdstad op alle mogelijke plaatsen beschutting tegen de bomexplosies.

Helsinki scheen op de ochtend van de dertigste november 1939 een betrekkelijk rustige stad zonder zorgen. Schéén, want had de dag ervoor een Russische strijdmacht bij Petsamo (het huidige Russische Petsjenga) niet de Fins-Russische grens geschonden en enkele Finse grenswachten als gevangenen meegevoerd? De Finnen langs de grens leefden reeds in de schaduw van de oorlog. Maar Helsinki ademde nog vrede. De straten vulden zich met scholieren en volwassenen op weg naar hun werkzaamheden. Niemand verwachtte het bombardement, dat in de vroege morgen de stad compleet verraste. Russische vliegtuigen, die onopgemerkt waren genaderd, doken uit de wolken omlaag en bom-

bardeerden het centrum van Helsinki; pas na de hevige explosies (zesenvijftig doden, meer dan honderd gewonden) gilden de sirenes en blafte het schaarse afweergeschut. Het was oorlog, een strijd die de *Winteroorlog* zou worden genoemd en honderd vijf dagen zou duren. Merkwaardige propaganda: om de verontwaardiging over de onverwachte lucht-aanvallen elders in de wereld te temperen noemde de Sowjetradio de Finse rapporten over de bombardementen op Helsinki en andere Finse steden later pure verzinsels. Er was met brood 'gebombardeerd' om de arme gezinnen in Finland van voedsel te voorzien! Vanaf dat ogenblik betitelden de Finnen met sinistere oorlogshumor de vijandelijke

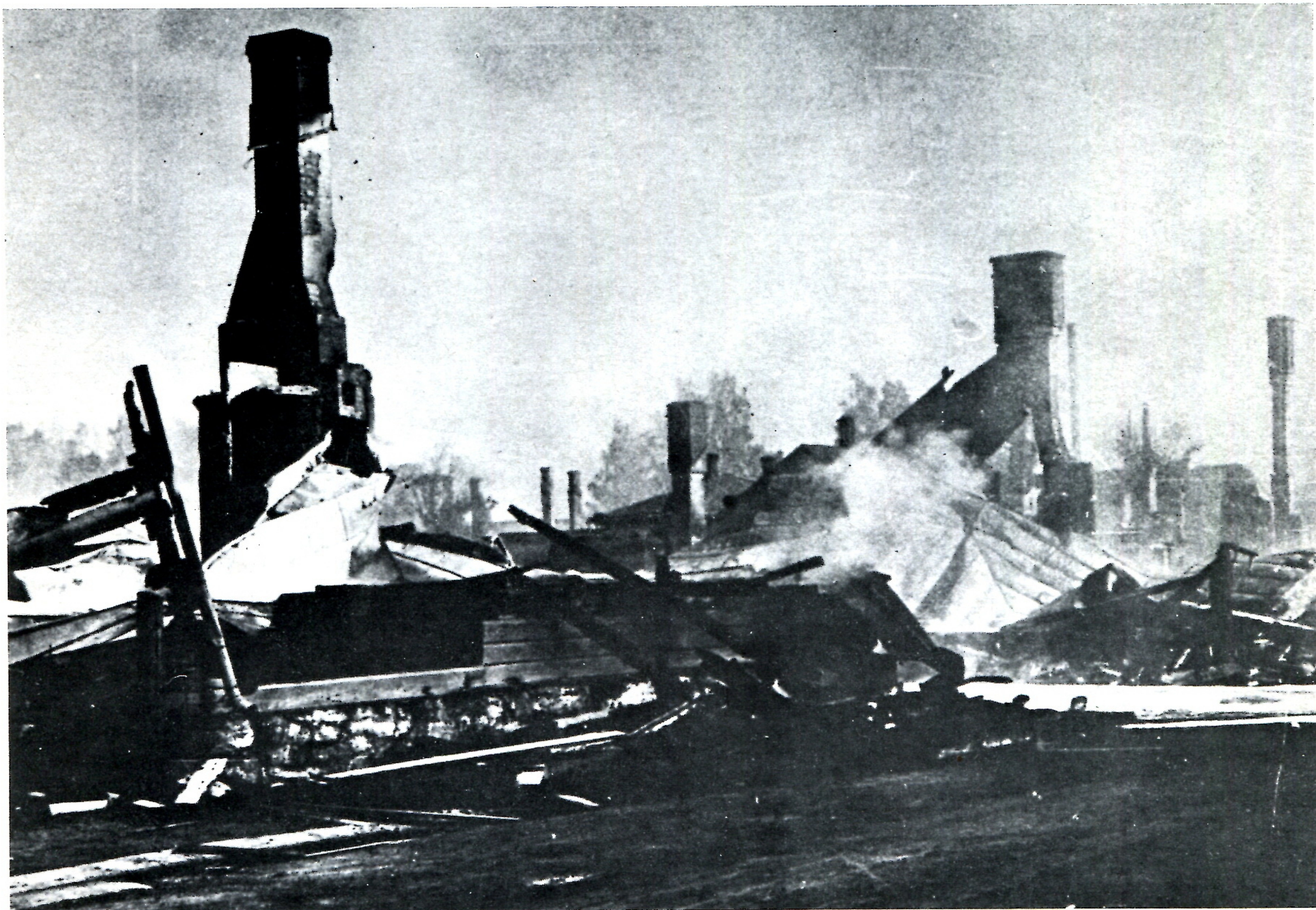

bommen als 'de broodmandjes van Molotow'. Een grote Russische troepenmacht stroomde Finland binnen over de Karelische landengte en over de langgerekte grenslijn benoorden het Ladogameer tot de Noordelijke IJszee. Een Finse radiocommentator zei: 'Wij zijn met zo weinigen, zij met zo velen, waar zullen we de ruimte vinden om alle doden te begraven?' De sympathie van de gewone man was, behalve wat betreft Duitsland en natuurlijk de Sowjetunie zelf, mét de Finnen. Men sprak en schreef over een strijd tussen David en Goliath. David verweerde zich heftig. De Winteroorlog confronteerde beide partijen met onvoorstelbare moeilijkheden, zoals: een frontlengte van meer dan duizend kilometer,

ler was maarschalk S. K. Timoshenko, een vroege veertiger, die nog bij de tsaristische cavalerie had gediend en eens van beroep vatenmaker was geweest. De vergelijking David-Goliath was zinvol. Negen Finse divisies van 14.200 soldaten elk moesten zich na het uitbreken van de vijandelikheden verdedigen tegen een overmacht van 500.000 Russische soldaten. Elke Sowjetdivisie telde 17.500 soldaten — die bij verliezen, in tegenstelling tot de Finse divisies, naar believen konden worden aangevuld — en was niet alleen numeriek, maar ook technisch superieur aan de Finnen. Wat konden de verdedigers van Suomi, Finland, daar tegenover stellen? Vooral grote helfdhaftig-

beweglijker, vindingrijker, perfecte skilopers ook — 'boschgeesten, die skilopen,' schreef een Nederlandse journalist onder een foto van de in witte gevechtsuniformen verpakte Finse soldaten.

Vier Russische legers hadden de taak Finland in een *Blitzkrieg* te overmeesteren. Het zevende Russische leger moest over de Karelische landengte de stad Viipuri (nu de Russische stad Wiborg) zien te bereiken en verder westwaarts trekken. Het achtste leger moest rond het noorden van het Ladogameer een omtrekkende beweging maken om de achterhoede van het Finse leger op de Karelische landengte aan te vallen. Het negende leger had tot taak dwars door het midden van Finland

een grotendeels zeer ontoegankelijk gebied met dikke sneeuwlagen, weinig wegen en ijzingwekkende temperaturen van dertig tot veertig graden onder nul (men registreerde op de slagvelden de koudste temperaturen sinds 1828) en ook nog een grote duisternis, vooral aan het noordelijke deel van het front, waar de zon niet opkwam en men slechts enkele uren per dag op schemerlicht kon rekenen.

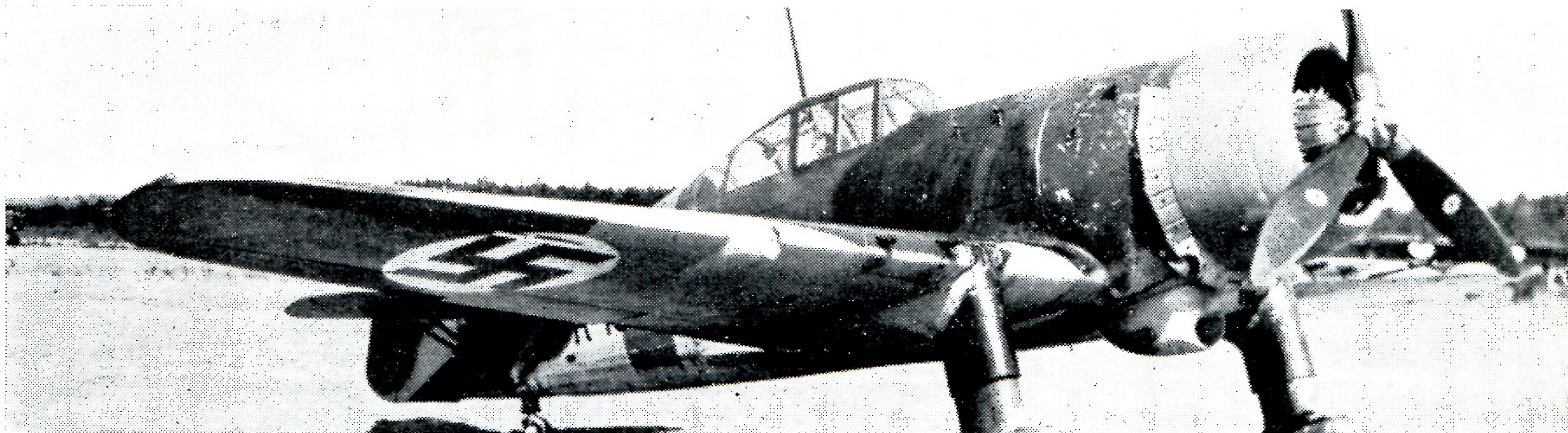
De aanvoerder van de Finnen was maarschalk Mannerheim, tweeënzeventig jaar oud en met een verzwakkende gezondheid. Ondanks die handicap was hij een legeraanvoerder die zichzelf allerm minst spaarde en evenmin zijn officieren. De Russische tegenspe-

Behalve Helsinki bombardeerden de Russen ook verscheidene andere Finse steden. Dit zijn de verwoestingen die de Russische brandbommen aanrichtten in Åbo.

Pagina rechts: een van de jachtvliegtuigen die aan Finse zijde een grote rol speelden, was de Nederlandse Fokker D-21.

heid en vasthoudendheid. Ze verdedigden hun eigen grond, ze voelden een grote haat ten aanzien van de Russen, ze waren erop getraind als individualisten op te treden — niet en masse, zoals de Russen — en die verworvenheden verschaften de Finse strijders in de Winteroorlog belangrijke voordelen: ze waren

naar de Botnische Golf te trekken om Finland in tweeën te scheuren en de communicatie tussen Finland en Zweden te bemoeilijken. In het poolgebied tenslotte diende het veertiende leger van de Sowjets via de havenstad Petsamo zuidwaarts te trekken om contact te maken met het dwars door Finland oprukkende leger. Een ambitieus krijgsplan, maar alleen in het poolgebied slaagden de Russen erin een penetratie van enig belang te verwezenlijken, totdat de Finnen midden december 1939 dit offensief wisten te stoppen. Ook aan de andere fronten waren de Russen weinig succesvol en spoedig heerste in Finland de overtuiging dat één Fins soldaat gelijkwaardig was aan tien Russische krijgers. De Rus-

Archief Hugo Hoofman

MIJN EERSTE SLACHTOFFER

De tweede dag van de oorlog stond ik 's morgens om half zes op. Ik gunde me nauwelijks de tijd om mijn met bont gevoerde uniform aan te trekken en zonder op het ontbijt te wachten stommelde ik het vliegveld op naar de hoes waaronder mijn vliegtuig stond. De Fokkers waren bedekt met witte camouflagekleden en samen met mijn mecaniciens maakte ik mijn machine vrij. Omdat mijn D-21 met een Fins serienummer die dag heel goed in een gevecht betrokken zou kunnen worden, inspecteerde ik het vliegtuig zorgvuldig. Ik besteedde bijzondere aandacht aan de machinegeweren en de patroonbanden; ik draaide aan het richtingroer en hield mijn voeten op de pedalen, duwde de knuppel heen en weer terwijl ik naar de rolroeren keek en gaf een teken aan de mecaniciens. De startmotor jankte, de Mercurius kuchte, wat ik verhielp door meer gas te geven, en tenslotte veranderde het geluid in een plezierige, diepe bas. Ik controleerde de instrumenten en nam toen tevreden het gas terug.

Nu begon de wachtijd waarmee de gevechtspiloten van alle nationaliteiten zo vertrouwd zijn. De duisternis maakte geleidelijk aan plaats voor een somber grijs en in het oosten werd de hemel gelig-roze. In de 'ready tent' ging schril de telefoon over. We moesten paarsgewijs patrouillevluchten maken boven Vuoksenlaakso. Ik besloot de tweede patrouille te leiden, met als tweede man Vic Pyötsiä, een betrouwbaar en ervaren piloot. We losten de eerste patrouille boven Imatra af. Onze voorgangers hadden tijdens hun vlucht van negentig minuten geen enkel teken van vijandelijke activiteit ontdekt. Al op dertienhonderd voet begon een dik wolkendek; we begonnen daarom onze patrouillevlucht op een hoogte van ongeveer duizend voet en kozen een route die een ruwe driehoek vormde tussen Imatra, Enso en Jääski.

Terwijl we tijdens onze tweede ronde boven Enso vlogen, verschenen er twee bommenwerpers. Ze vlogen op zo'n tweeëndertighonderd voet in noordelijke richting. Het liep tegen tweeën. Ik gaf Vic het teken om aan te vallen, trok het gas open en terwijl de machine bulderde, koos ik positie en richte op de staart van de bommenwerper, die het dichtst in de buurt was.

Onze slachtoffers — glanzende, tweemotorige eendekkers — hadden onze komst kennelijk opgemerkt, want zij draaiden scherp om hun lengteas naar het zuidoosten. Overigens was dat een geweldige stommiteit, want nu werd de afstand tussen ons alleen maar sneller kleiner. De dichtstbijzijnde bommenwerper kwam nu heel snel binnen het bereik van mijn geschut. Vierhonderd, driehonderd, tweehonderd, honderd meter. Nooit hadden mijn voeten vaster op de rubberpedalen gestaan, mijn handen de stuurknuppel steviger vastgegrepen of mijn ogen zich zo geconcentreerd op het moment dat ik binnen schootsafstand zou komen. Ik haalde de trekker over en vuurde. Ik zag hoe het kromme kogelspoor op de bommenwerper toeschoot, maar op hetzelfde moment dansten er schitterende oranje vlammen voor mijn voorruit. De staartschutter van de bommenwerper vuurde uit alle macht op me! De vlammen benamen me nu volledig het uitzicht en ik moest scherp naar bakboord draaien om een botsing te vermijden. Terwijl de Fokker een cirkel maakte, richtte ik opnieuw op de bommenwerper binnen mijn bereik. De staartschutter vuurde nog steeds als een razende op me, zijn kogels vlogen aan alle kanten om mijn jager heen. Maar in de opwindende van het ogenblik voelde ik geen spoor van angst. Ik kwam dichterbij om er absoluut zeker van te zijn dat ik mijn tegenstander zou treffen.

Op dat moment vlogen we lager dan vijfhonderd voet en plotseling werden er verscheidene grote voorwerpen uit de bommenwerper gegooid. De piloot had besloten zijn bomlading overboord te zetten om het vliegtuig lichter te maken. Door de luchtdruk van de exploderende bommen tolde mijn kleine Fokker in het rond als een strootje in de wind. Opnieuw richtte ik op de staart van de bommenwerper. Een beetje meer gas en ik had hem recht voor me! Nu kon ik onmogelijk missen. Ik haalde de trekker over en vuurde. Maar juist toen mijn kogels vlak langs de vliegtuigromp schoten, liet de piloot zijn landingsgestel zakken. Dat werkte als een luchttrem. Het vliegtuig minderde onmiddellijk vaart en ik moest mijn Fokker optrekken om me niet midden in het Russische vliegtuig te boren. Deze piloot wist drommels goed wat hij met zijn kist kon doen, maar ik was niet van plan om me een tweede keer te pakken te laten nemen. Ik concentreerde me daarom nog meer op de aanval en

nam gas terug om mijn snelheid aan te passen aan die van de bommenwerper. Op een afstand van nog geen vijftig meter joeg ik een lading lood in zijn stuurboordmotor en onmiddellijk verscheen er een dikke sliert smerige, grijze rook achter het toestel. De propeller draaide nog een ogenblik, kwam toen tot stilstand en de bommenwerper dook schuin naar beneden. Hij schoot rakelings langs een groepje bomen en sloeg neer in het open veld.

Ik kon mijn ogen nauwelijks geloven. Mijn eerste slachtoffer! Ik had tijdens het hele gevecht uitsluitend instinctief gehandeld, zonder ook maar één gedachte te wijden aan tactiek of hoeken waaronder gevuurd moest worden. In feite was ik bij het hele incident niet bewust betrokken geweest; al mijn reacties waren automatisch. Toen schoot me een afschuwelijke gedachte te binnen. Had ik wel een Russisch vliegtuig getroffen? Ik had geen enkele poging gedaan om de nationaliteit van het toestel of het type te identificeren. Ik had alleen maar verondersteld dat het van de vijand was. Cirkelend vloog ik laag over mijn slachtoffer en tot mijn intense opluchting zag ik dat de bommenwerper — een Tupolew SB-2 — de rode ster van de Sowjetunie droeg. Terwijl ik eroverheen bulderde, klommen de drie bemanningsleden uit het vliegtuig. Ze wuifden met witte kleren. Kennelijk waren ze beducht dat ik van plan was de 'coup de grâce' uit te voeren en hen met mijn laatste munitie zou beschieten.

Tot op dat moment was het niet werkelijk tot me doorgedrongen dat er mannen aan boord waren van de machine die nu ondersteboven in een aardappelakker lag met het staartstuk in diggelen. Op de een of andere manier is een luchtgevecht onpersoonlijk. Men hoort geen gegil, ziet niet de wanhopige gezichten van stervenden, geen bloed, geen menselijke ellende. De aanblik van een getroffen vliegtuig roept uitsluitend verrukking op. De inzittenden zijn ver verwijderd en medelijden komt niet op in het brein van de overwinnaar. Een kinderlijke gedachte schoot me te binnen. Zou ik naast mijn slachtoffer kunnen landen en de bemanning gevangen nemen? Ik had al gas teruggenomen en kwam zelfs al dichterbij, toen ik pas besepte wat een verdomd slecht idee dat was. Snel gaf ik weer gas.

Uit 'Fighter over Finland', door Eino Luukkanen. Londen, MacDonald, 1963.

sische tanks die over de Karelsche landengte binnendrongen, werden door de Finnen bij gebrek aan voldoende afweermiddelen bestookt met een wapen dat later de Molotowcocktail zou worden genoemd: een fles gevuld met explosieve stoffen. Maarschalk Mannerheim noteerde: 'De antitankgevechten leidden tot de meest heroïsche taferelen van de Winteroorlog, want er is zowel moed als vakmanschap voor nodig om een tank aan te vallen met alleen een fles in de hand.' De Russen ontwikkelden op de Karelsche landengte massale frontaanvallen. Meestal om drie uur, tijdens de middagschemering, barstte er dertig minuten lang artillerievuur los. Vervolgens rolden de Russische tanks,

hen in hun uitgangsstelling te vernietigen. Nog voor het einde van december werden de vijandelijkheden op de Karelsche landengte zowel letterlijk als figuurlijk bevroren. Een hevige koude verlamde de acties, de Russische aanvallen hadden tot weinig of niets geleid; het opperste Sowjetcommando gelastte een gevechtspauze. Het zevende Russische leger was niet bij machte gebleken de door de Finnen gevormde 'Mannerheimlinie' — ze werd tot een soort legende verheven doch kon geen enkele vergelijking doorstaan met de Maginotlinie of de Westwall — te doorbreken. Er wachtte de Sowjetsoldaten een gruwelijke winter. Alle gebouwen in de frontzone waren door de terugtrekkende Finnen ver-

Hierboven: over het algemeen kreeg Finland in de wereld veel sympathie, maar weinig daadwerkelijke steun. Wel werden in verscheidene landen, waaronder ook Nederland, vrijwilligersbrigades gevormd om de Finnen in de strijd te helpen. De foto toont een groep Zweedse vrijwilligers op weg naar het Finse noordfront.

Geheel boven: twee Finse generaals die in de verdediging van hun land naast Mannerheim een grote rol speelden. Links generaal Oestermann, de opperbevelhebber van de Finse landmacht, rechts generaal Ohquist, die de troepen op de Karelsche landengte aanvoerde.

gevolgd door de infanterie, naar de Finse stellingen. De lichte en halfzware tanks van de Russen werden echter een gemakkelijke prooi van de Molotowcocktails en de aanvallen hadden niet het verwachte succes. De Sowjets besloten daarom tot een andere strijdmethode: ze vielen nu in de nacht aan met de infanterie voorop en de tanks in reserve om eventueel door het voetvolk veroverde gebieden te consolideren. De Finnen ontstaken echter zoeklichten en sproeiden over de bevroren meren en rivieren mitrailleurvuur in de dicht opeengepakte Russische troepen. Een ware slachting. Als de aanvallen 's nachts uitbleven, slopen de Finnen op de kampvuren van de Russen toe om te pogen

nield en het was voor de Russen een groot probleem kwartieren te vinden die de soldaten voldoende tegen de koude zouden kunnen beschermen. De gevolgen daarvan: dood door bevriezing en bevroren ledematen. Bovendien was de genadeloze winter in het onherbergzame Finse land eerder ingevallen dan in andere jaren.

Het achtste Russische leger, dat rond het Ladogameer zijn omtrekkende beweging maakte, verstarde eveneens door de felle Finse tegenstand en de strenge vorst. In deze sector werden de Russen met grote verliezen teruggedreven tot nabij het dorp Suojärvi, niet ver van de Fins-Russische grens, waar het front tot het einde van de gruwzame Win-

teroorlog tot onbeweeglijkheid was gedoemd. Het negende Russische leger, dat Finland in tweeën had moeten splitsen, wachtte geen beter lot. Twee colonnes, die samen de 163e divisie van het negende leger vormden, naderden van verschillende richtingen het dorp Suomussalmi, een wegenknooppunt, de 'poort' naar het westen van Finland en dus naar de Botnische Golf. Een van de colonnes maakte gebruik van een weg die de Russen in het geheim over de Finse grens hadden aangelegd! De Finnen waren niet bij machte de colonnes te stuiten en concentreerden daarom hun aanvallen op de door de Russische artillerie in puin geschoten huizen van Suomussalmi, waar de Russische colonnes elkaar ontmoetten. Na vijf dagen en nachten van onophoudelijke aanvallen hadden de Finnen het belangrijke dorp goeddeels heroverd. Het grootste deel van de 163e divisie werd in Suomussalmi en in een strook land ten westen van het dorp door de Finnen omsingeld en verslagen. De temperaturen zakten tijdens de gevechten, veelal van man tegen man, soms tot zesenvestig graden onder nul. Het restant van de 163e divisie vluchtte, beschermd door tanks en vliegtuigen, over het Kiantameer, ondanks die bescherming fel bestookt en genadeloos achtervolgd door Finse partizanen. De Finnen vernietigden ook de midden op het Kiantameer opgeslagen voorraden van de divisie, die als gevechtsmacht op hield te bestaan.

Uit het zuiden naderde inmiddels de 44e divisie van het negende Russische leger, eveneens met bestemming Suomussalmi. Die bestemming werd nooit bereikt. De hevige aanvallen van de 44e divisie op het dorp mislukten, de terugweg naar Rusland werd door de Finnen afgesneden. Er ontwikkelde zich voor de Russen een ontstellend drama. Over een lengte van acht kilometer liep de divisie vast met haar tanks, tractoren, lorries, kanonnen, veldkeukens en paarden. Vanuit de Finse wildernis werd de colonne door de Finnen vernietigd, sector na sector. Slechts een klein gedeelte van de Russische manschappen wist te ontkomen aan de vuurstoten van de Finse mitrailleurs en het dodelijke precisiewerk van de Finse sluipschutters. Talloze vluchtelingen stierven voor ze de grens hadden bereikt. Ze werden geveeld door de koude of zakten uitgeput in elkaar van de honger. Buit van de Finnen: 70 kanonnen, 43 tanks, 270 motorvoertuigen, 300 machinegeweren, 6000 geweren, 32 veldkeukens, 1170 paarden en 1300 gevangenen. Noot van maarschalk Mannerheim: 'Het aantal Russische doden kon niet worden vastgesteld omdat de gesneuvelden en de gewonden die dood voren, spoedig werden bedekt door een laag sneeuw'. Gedurende het verdere verloop van de oorlog werd door de Russen de aanval in deze sector van het front niet heropend.

Op alle fronten waren de Sowjetlegers ge-

Rechts: nog twee foto's van de dramatische ondergang van de Russische 44e divisie, die na de vergeefse aanval op het Finse dorp Suomussalmi de terugtocht naar Russisch gebied zag afgesneden en daarna door de Finnen en door de snijdende kou vrijwel volledig werd vernietigd.

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Nordisk Presse Foto

stopt door de Finse verdedigers en de onverbiddelijke winter. Tegen het einde van 1939 tekende het fiasco van de Russen zich duidelijk af, de *Blitzkrieg* was een mislukking geworden; een onverteerbare zaak voor maarschalk Timoshenko en zijn opperste gebied, Josef Stalin. Het echec moest worden goedgegemaakt. De Russische legers hergroepeerden zich voor de 'vernietigende aanval op Finland'. Er rolden betere tanks naar het front en er werden gepantserde sleeën aangevoerd en graafmachines, effectievere mortieren, ook een nog niet eerder gebruikt wapen: de vlammenwerper.

Op de eerste februari 1940 startte het grote Sowjetoffensief, dat zich richtte op de Kareli-

sche landengte. Onophoudelijk spoelden de golven van Russische manschappen op de Finse stellingen af, de Russische soldaten werden niet gespaard. Dikwijls vormden de in een smalle strook land opeengepakte en daardoor immobiel geworden Russische regimenten een trefzeker doelwit voor de Finse artillerie. De Russen leden ontstellende verliezen. Russische tanks sleepten de gepantserde sleeën met daarop de infanteristen naar het slagveld. Het scheen de Finnen of ze nu het einde van het menselijke weerstandsvermogen hadden bereikt; ze kregen tijdens het Russische offensief wekenlang nauwelijks enige rust, zelfs de dreigend naderende tanks met hun vervaarlijk grommende motoren

konden de troepen niet wakker houden. De frontlijn verplaatste zich voortdurend west- en oostwaarts, de Russen sloegen bressen in de Finse defensie, de gaten werden weer gedicht. In de Finse stellingen vocht men man tegen man met bajonetten en dolken, bij tienduizenden ontploften de handgranaten.

Op de dertiende februari doorbraken de Russen ten oosten van het dorp Suma de Finse defensie. De Russische opmars was nu niet meer te stuiten. Traag, maar onweerstaanbaar voor het hevig vermoeide Finse leger, naderden de Sowjets hun eerste doel: de stad Viipuri. Finland was arm aan manschappen, de stroom van buitenlandse vrijwilligers — 8000 uit Zweden, 725 uit Noorwegen, 800 uit Denemarken, er waren in totaal 11.500 vrijwilligers uit 26 landen — kon het gebrek aan mankracht niet compenseren. Tenslotte bestormden de Russen de buitenwijken van Viipuri. Het Finse leger was nog niet totaal en definitief verslagen, maar door het tekort aan manschappen en door een tragische uitputting wel op de knieën gedwongen.

Er dreigde een onvermijdelijke ineenstorting; Finland kon niet anders dan vrede sluiten. Op de dertiende maart 1940, elf uur in de ochtend, eindigde de Winteroorlog. De verliezen van de Finnen: 24.923 doden en vermisten, 43.557 gewonden. De Russische verliezen werden nooit bekend gemaakt. Maarschalk Mannerheim schatte het Russische dodental op 200.000. Vele Russische soldaten stierven door bevriezing en door de gebrekkige medische hulp in hun legers. Er werden 700 Finse burgers gedood. Russische vliegtuigen wierpen 150.000 bommen boven Finland af met een totaal gewicht van 7500 ton. Meer dan 700 Russische vliegtuigen werden door de Finse schutters neergehaald. Bij het uitbreken van de oorlog beschikte Finland slechts over 69 operationele vliegtuigen, later breidde de Finse luchtvloot zich met hulp van andere landen uit tot 287 vliegtuigen, waarvan er 61 verloren gingen. Uit de door de Russen bezette gebieden — in totaal een oppervlakte van 40.000 km² — evacueerden 500.000 Finnen naar het vrije Finland.

Maarschalk Mannerheim schreef later in zijn memoires: 'Laten de komende generaties de lessen van onze defensieve oorlog niet vergeten. Zij kunnen met trots terugzien op de Winteroorlog en moed en vertrouwen putten uit de historie van deze oorlog. Dat een numeriek en technisch zo inferieur leger grote overwinningen heeft behaald op een zoveel machtiger vijand en, terugtrekkende, herhaaldelijk zijn aanvallen heeft afgeslagen, is iets dat geen parallel kent in de geschiedenis van de oorlog. Maar het is net zo bewonderenswaardig dat het Finse volk, geconfronteerd met een schijnbaar hopeloze toestand, in staat is geweest een gevoel van wanhoop te weerstaan en in plaats daarvan te groeien in toewijding en grootheid. Een dergelijke natie heeft het recht verdiend te leven.'

Na hun overwinning op de Russische 44e divisie lukte het de Finnen niet het aantal gesneuvelde tegenstanders vast te stellen, doordat de slachtoffers spoedig werden bedekt met een laag sneeuw. Wel noteerden ze het aantal gevangenen uit die sector: ongeveer 1300.

Foto-archief Spaarnestad

HELSINKI IN DE KOU

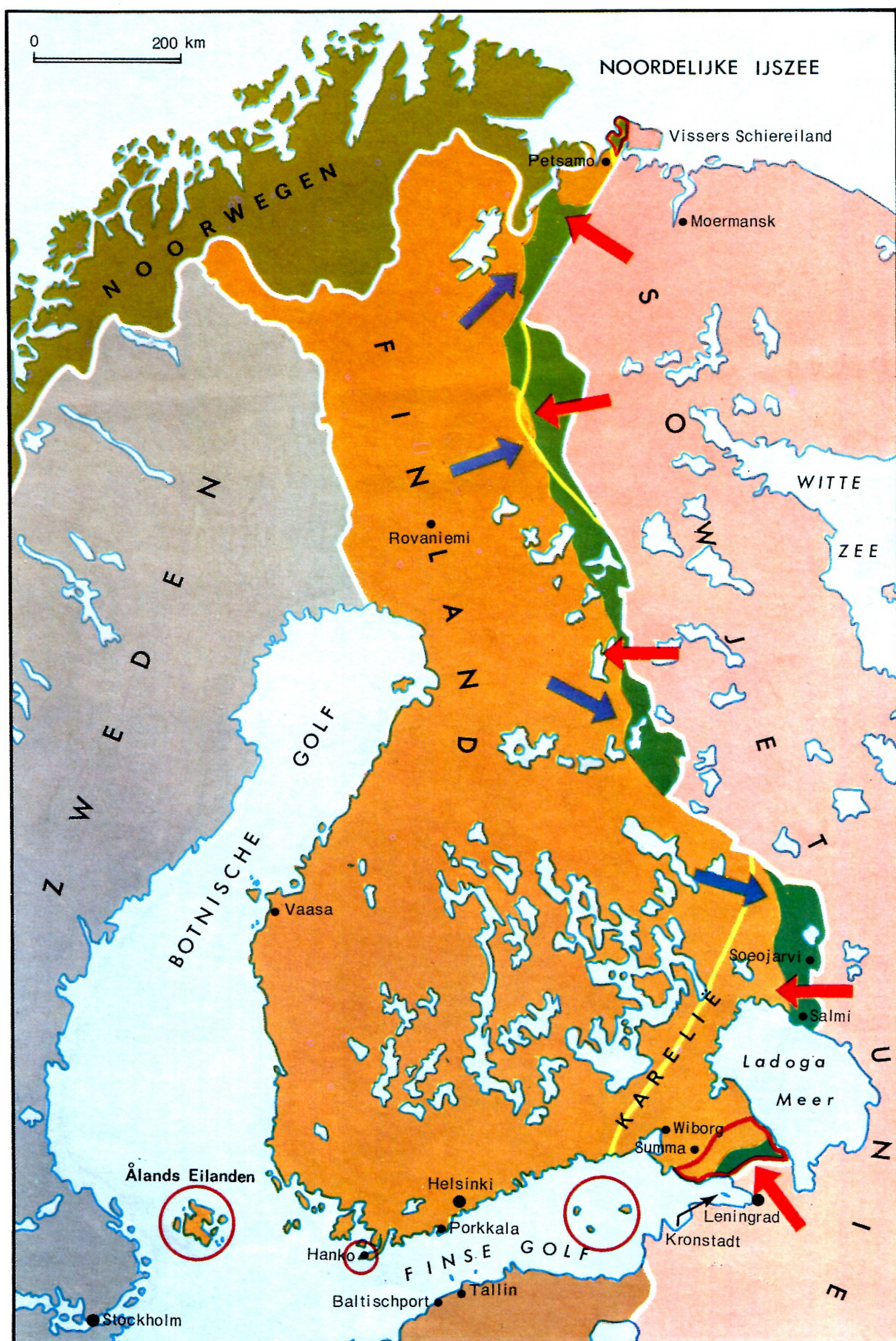
DRS. PAUL LUYKX

In beknopte vorm zijn op deze kaart alle gebeurtenissen aangegeven die in de Fins-Russische oorlog van betekenis waren, te beginnen met de Russische eisen in oktober 1939, die ten doel hadden de veiligheid van de Sowjetunie te vergroten, tot en met de gebiedswinst die de Russen tenslotte boekten op grond van de vredesvoorwaarden van maart 1940. Ook de trage opmars van de Russische legers is aangeduid.

Op 4 maart 1940 — de Winteroorlog liep al tegen zijn einde — bracht de beroemde Zweedse ontdekkingsreiziger Sven Hedin een bezoek aan Hitler. Hedins sympathie voor het nationaal-socialisme was bekend; de Zweedse koning had hem juist daarom gevraagd in Berlijn te bevorderen dat Hitler in de Winteroorlog zou bemiddelen. Op het eerste gezicht leek dat geen al te gekke gedachte, want zowel de traditionele Duitse banden met Finland als het verdrag met de Sowjetunie boden de Duitse regering, in principe althans, mogelijkheden daartoe.

De Führer opende het gesprek met een citaat uit een Finse krant dat Duitse bemiddeling van de hand wees. Finland wénste helemaal geen actie van Duitse kant, concludeerde Hitler, en bovendien: hij was met de Sowjetunie tot een verdeling van belangensterren in Oost-Europa gekomen en daarom lag zijn sympathie in deze oorlog aan de kant van dát land. Zeker, de Finnen vochten dapper, maar hun politiek was onverstandig geweest; ze hadden met de Russen tot een akkoord moeten komen. Uitgebreid ging Hitler in op de veranderingen die hij aan Russische kant meende te zien: Stalin was geen 'internatio-

nale bolsjewiek' meer, maar een 'nationaal voelende Rus'.

Hedin: Als Zweden Finland te hulp zou komen, zou Duitsland dan iets tegen Zweden ondernemen?

Hitler: Neen, maar die Zweedse hulp zou Finland niet baten... Alleen als Engeland zich in de Scandinavische aangelegenheden ging mengen, zou Duitsland zich gedwongen voelen in te grijpen.

Toen Hedin later in het gesprek zijn vrees voor een Russische bedreiging van het hele Oostzeegebied tot uiting bracht, stelde Hitler hem gerust: dat waren beslist niet Stalins plannen.

Of de Führer misschien in Moskou iets voor de Finnen kon ondernemen?

Neen, dat kon de Führer niet, en hij wilde het ook niet. De enige manier om tot vrede te komen was: directe onderhandelingen tussen Finland en de Sowjetunie.

En daarmee was voor Hitler de kous af. Het gesprek illustreert de Duitse houding erg goed. Het pact met Stalin gaf Hitler de mogelijkheid de handen vrij te hebben in het Westen, en hij wilde het daarom op geen enkele wijze in gevaar brengen. Stalin kon tevreden zijn over zijn nieuwe bondgenoot.

Dat alles was de andere partner van Hitler, het fascistische Italië, een doorn in het oog. Mussolini was doodsbang voor een opdringen van de Sowjetunie in de Balkan, die hij tot Italië's invloedssfeer rekende, en hij wenste daarom vurig een Russische nederlaag in het noorden. In januari 1940 werden zelfs de diplomatieke betrekkingen tussen de twee landen verbroken. Italië stuurde grote hoeveelheden wapens en andere hulpmiddelen naar Finland, die echter — voor zover ze via Duitsland werden vervoerd — nooit aankwamen, aangezien ze door de nazi's werden tegengehouden!

Steun kwam er ook uit de Verenigde Staten. Misschien was er geen land ter wereld waar bij de bevolking zo'n sympathie voor Finland bestond. Roosevelt moedigde particuliere initiatieven sterk aan, maar een regeringsvoorstel dat Finland een flinke lening zou bezorgen, werd pas eind februari door het Congres goedgekeurd. Dat kwam door de oppositie van hen die weliswaar sympathie voor Finland voelden, maar tegelijk wilden voorkomen dat de Verenigde Staten op enigerlei wijze in Europese zaken werden gemengd: de isolationisten.

Geen van de reeds genoemde landen heeft in 1939—1940 een politiek gevoerd die het verloop van de Winteroorlog sterk kon beïnvloeden. Dat deden Frankrijk en Engeland ook niet, maar wel ontwikkelden zij gezamenlijk plannen die niet alleen voor de Russisch-Finse oorlog, maar vooral ook voor de 'grote wereldoorlog' met Duitsland de nodige gevolgen zouden hebben gehad, indien ze ten uitvoer waren gebracht. In die geallieerde plannenmakerij grepen Winteroorlog en Wereldoorlog in elkaar.

In december 1939 ging er een golf van anti-communisme door Frankrijk. Allen die de Frans-Russische alliantie van 1935 hadden bekritiseerd of tegenstanders waren geweest van de linkse Volksfrontregering, eisten van premier Daladier een duidelijk anti-Russische koers. En hoewel militaire hulp aan Finland

moeilijk geboden kon worden doordat het Franse oostfront zelf hoge eisen stelde, waren de nederlagen van de Sowjetlegers in het noorden aanleiding tot de gedachte dat de Sowjetunie gemakkelijk te overwinnen was. Zo werd een plan uitgewerkt om bij Petsamo, helemaal in het noorden van Finland, Franse troepen aan land te zetten. Dat zou een regelrechte oorlog met de Sowjetunie hebben betekend, want Finse troepen waren dáár nauwelijks aanwezig. Een oorlog én met Duitsland én met Rusland was de Franse publieke opinie blijkbaar niet te veel.

Engeland stond afwijzend tegenover een mogelijk conflict met de Sowjetunie. De Engelse politici meenden te weten dat het Hitler-

MUSSERT OVER FINLAND

Op 1 December j.l. is Rusland Finland binnengedrongen, om het militair te onderwerpen. Rusland is het grootste Rijk op aarde met meer dan 180 miljoen inwoners; Finland, ofschoon tienmaal zoo groot als Nederland, telt nog geen vier miljoen inwoners. Tenzij het Russische leger een zoodje is, tenzij Europa Finland zou beschermen, is de afloop in het voordeel van Rusland zeker. Er voltrekt zich dus in deze dagen in het hoge Noorden een geweldige tragedie. Een klein zelfstandig volk met eigen taal, eigen zeden en gewoonten, eigen tradities, wordt verpletterd door de klauwen van den zoovele malen sterkeren Russischen beer. Honderduizenden mensen, voornamelijk vrouwen en kinderen, vluchten uit hun in de steden gelegen huizen naar het onmetelijke platteland, in bosschen en wildernissen door sneeuwstorm en de koude der wintersche noordelijke landen.

Finland biedt aan den Russischen aanval zoo krachtig mogelijk weerstand. Natuurlijk is ons hart geheel bij de Finnen, maar daar hebben zij weinig aan. Als ik een Finsch soldaat was en vrouw en kinderen zwierven over de eindeloze met sneeuw bedekte wegen, van huis en hof verjaagd, dan zou ik het geleuter en gejammer van de West-Europeanen met hun 'sympathie' en hun 'medeleven' aan mijn laars lappen en zeggen: blijf mij daarmee van boord, lafhartige kousenbreiers, die geen vinger uitsteken om te helpen.

Regering van Nederland, lid van den Volkenbond, lid van de Oslostatengroep, wat doet gij? Welke daadwerkelijke hulp zijt gij bereid te bieden? Als gij iets wilt doen, werkelijk wilt dóén, zult gij op de Nederlandsche nationaal-socialisten ten volle kunnen rekenen. Maar doe in ieder geval één ding niet: democratisch jammeren en getuigen zonder daadwerkelijke hulp te bieden. Bespaart dit aan de Finsche soldaten, die aan de grens van hun uitgestrekte Vaderland tegenover een overmachtigen vijand in de sneeuw den dood in het aangezicht moeten zien.

Utrecht, 5 December 1939

MUSSERT

(Fragmenten uit een hoofdartikel in 'Volk en Vaderland'.)

Stalinpact niet van eeuwige duur zou zijn, integendeel. Een sterke militaire positie van de Sowjetunie in het Oostzeegebied kon, bij een eventuele alliantie met dat land tegen Duitsland, alleen maar gunstig zijn. Daarom haastte Engeland zich niet om Finland te hulp te komen.

Hitler-Duitsland was vijand nummer één. Het was bekend dat Hitler voor zijn oorlogsindustrie in hoge mate afhankelijk was van de invoer van ijzererts uit Zweden. 's Zomers werd dat erts via de Botnische Golf vervoerd, maar 's winters was die bevroren. Dan ging het erts per trein naar het ijsvrije Narvik (Noorwegen) aan de Noordzee en dan verder per schip door de Noorse territoriale wateren, die als neutraal gebied niet geschonden mochten worden. Churchill had als minister van marine plannen uitgewerkt om verscheidene mijnevelden in de Noorse territoriale wateren te leggen, zodat de Duitse schepen gedwongen zouden worden zich in open zee aan een confrontatie met de Engelse vloot bloot te stellen. Een en ander zou de Duitse oorlogsvoorbereiding ernstig kunnen hinderen. Een Frans plan om die ertsleveranties op een nóg efficiëntere manier te dwarsbomen werd in december door Churchill overgenomen en uitgewerkt. Engelse en Franse troepen zouden in Narvik aan land gaan, door Noorwegen trekken en in Zweden de mijnen bezetten. Tegelijk kon dan een deel van de troepen Finland te hulp komen in zijn strijd tegen de Sowjetunie. Maar dit laatste was in Engelse ogen niet het belangrijkste en vooral bedoeld om de zaak voor Finland aantrekkelijker te maken: Cajander en Erkkö zouden volgens het plan namelijk een beroep op de geallieerden moeten doen en die zouden het land dan te hulp komen. De eigenlijke bedoeling van het plan was vooral de oorlog tegen Duitsland op Scandinavisch grondgebied uit te vechten.

Dit plan werd op 5 februari 1940 aangenomen op een bijeenkomst van de Opperste Oorlogsraad van de geallieerden in Parijs. Het Franse plan om via Petsamo nog een andere actie te ondernemen liet men vallen, tot opluchting van de Franse chef-staf, generaal Gamelin. In de derde week van maart zou alles voor een invasie via Narvik gereed moeten zijn.

Ondanks de heftige protesten van de neutralen, Noorwegen en Zweden, die per se buiten ieder conflict wilden blijven, ging men ijlings aan de slag om vóór eind maart voldoende troepen en materiaal ter beschikking te hebben. Alles was echter tevergeefs, want toen op de dertiende maart de Finse gezanten in Londen en Parijs aan de regeringen meedeelden dat er vrede was gesloten met de Sowjetunie, kwam de aanleiding tot de invasie te vervallen. De generaals borgen hun stafkaarten en geheime papieren weer op. In Frankrijk kwam het kabinet-Daladier, dat in de ogen van een groot deel van de bevolking niet voldoende actie tegen de Sowjetunie had ondernomen, eind van de maand ten val. Wél hadden de geallieerden via directe leveranties Finland méér geholpen dan welke andere mogendheid ook, maar toch bleek ook die hulp te gering om de afloop van de oorlog te kunnen beïnvloeden. Ook zij hadden Helsinki in de kou laten staan.

DE HOUDING VAN DE
LINKERVLEUGEL IN NEDERLAND

PRINCIPES CONTRA PRAKTIJK

DRS. PAUL LUYKX

40ste JAARGANG, NUMMER 16125 - MAANDAG 4 DECEMBER 1939 - AVONDBLAD

WERTENTIE-TARIEF
AMSTERDAMSE EDITIE
Abonnementen: 40 per jaar, 20 per halfjaar, 10 per kwartaal. De afnemer is aansprakelijk voor het bedrag van de afleveringen. Het bedrag van de afleveringen wordt in de afrekening vermeld. De afnemer is aansprakelijk voor het bedrag van de afleveringen. Het bedrag van de afleveringen wordt in de afrekening vermeld.

PERSONEN
Abonnementen: 40 per jaar, 20 per halfjaar, 10 per kwartaal. De afnemer is aansprakelijk voor het bedrag van de afleveringen. Het bedrag van de afleveringen wordt in de afrekening vermeld. De afnemer is aansprakelijk voor het bedrag van de afleveringen. Het bedrag van de afleveringen wordt in de afrekening vermeld.

ANNONCEMENTSPRIJS
Abonnementen: 40 per jaar, 20 per halfjaar, 10 per kwartaal. De afnemer is aansprakelijk voor het bedrag van de afleveringen. Het bedrag van de afleveringen wordt in de afrekening vermeld. De afnemer is aansprakelijk voor het bedrag van de afleveringen. Het bedrag van de afleveringen wordt in de afrekening vermeld.

HET VOLK

Sociaal-Democratisch Dagblad

BUREAU'S VOOR REDACTIE EN ADMINISTRATIE: HEKELVELD 15 - AMSTERDAM-CENTRUM - TELEFOON 32600 - POSTGIRO 21876

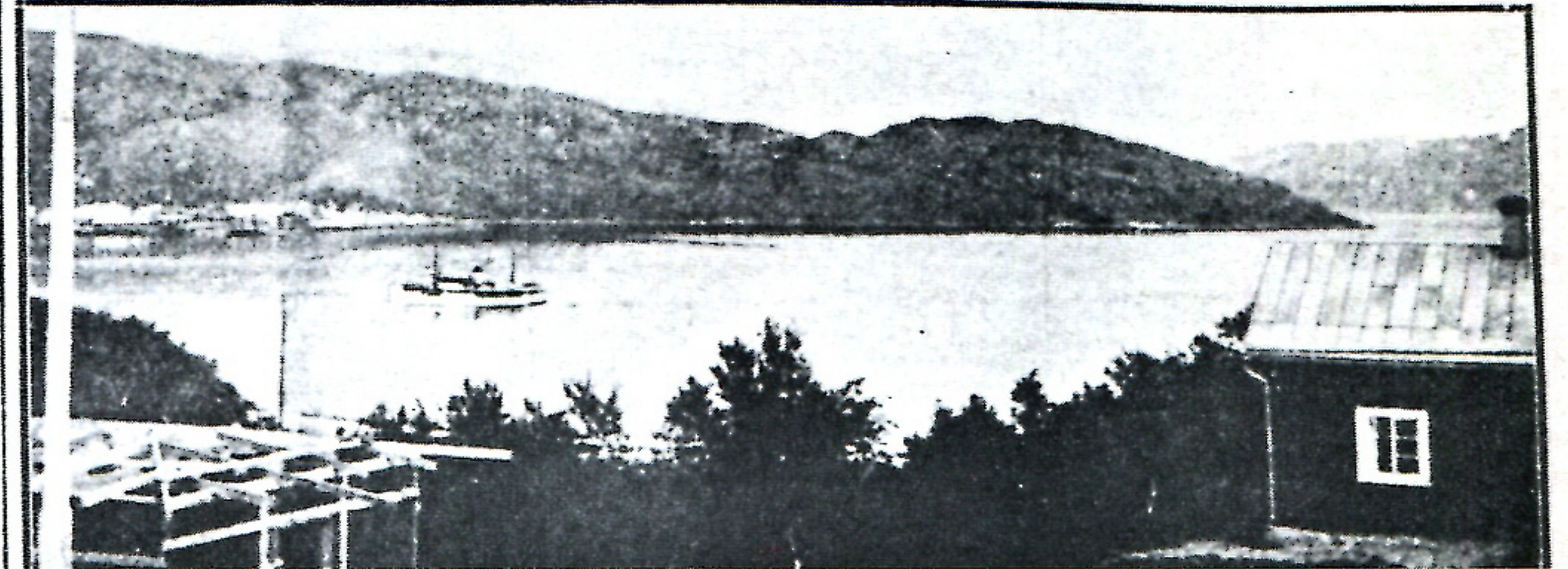
Mijnen aan de kust
Zie pagina 3

UITGAVE N.V. DE ARBEIDERSPERS
DIRECTEUR: Y. G. VAN DER VEEN
HOOFDREDACTEUR: D. H. B. WIARDI BECKMAN

De Russen geven toe:

**Finse tegenstand is
onverwacht sterk**

**Artillerie verhindert landing
te Liinahamari**

De reacties die de Russische overval op Finland in de wereld opriep, doen denken aan wat een paar jaar eerder de Spaanse burgeroorlog in de publieke opinie had losgeslagen. Allereerst werden particuliere hulpacties georganiseerd; begin december kondigde Kermit Roosevelt, zoon van oud-president Teddy Roosevelt, de vorming van een 'internationale brigade' aan; de paus riep op tot gebed en gaf daar zelf het voorbeeld in. Wel te verstaan: dat alles ten behoeve van Finland. Of lag het accent in die vaak erg emotionele stellingname in het Westen misschien meer op het anticommunisme? Die indruk krijgt men enigszins, als men de dingen van wat dichterbij bekijkt. En het wekt ook geen verbazing, als men zich realiseert hoezeer de publieke opinie in de jaren na 1917 om politieke, economische en niet het minst ook om religieuze motieven een vijandige houding tegenover de Sowjetunie had aangenomen. In de winter 1939—1940 vierde het anticommunisme hoogtij, juist zoals ten tijde van de Spaanse burgeroorlog. Er was echter één aanzienlijk verschil: in Spanje vervulden communisme en Sowjetunie slechts een zijdelingse rol, in de Winteroorlog speelden ze de hoofdrol.

Dat is dan ook de reden waarom 'links' in Europa nog meer verdeeld raakte dan het al was. Al wie ter linkerzijde in de jaren dertig nog trachtte vast te houden aan zijn sympathie voor het 'vaderland van het socialisme',

Het SDAP-dagblad 'Het Volk' veroordeelde van meet af aan de Russische inval.

Ook oud-CPH'er Henk Sneevliet verzette zich in 'De Nieuwe Fakkel' tegen de aanval.

N.V. De Arbeiderspers

kreeg het zwaar te verduren. De stalinistische zuiveringen in partij en leger, het pact met nazi-Duitsland en nu nog eens de aanval op een klein land; voor veel socialisten werd dat te veel. De verdeeldheid in het linkse kamp en de verschillende manieren waarop men de gebeurtenissen tussen november en maart uitlegde, worden duidelijk wanneer men de reacties van een aantal Nederlandse linkse partijen bekijkt. Daarbij is dan vooral van betekenis hoe de verschillende socialistische dag- en weekbladen in hun commentaren het optreden van de Sowjetunie beoordeelden. Voor één partij was de oorlog gemakkelijk te begrijpen, althans zo leek het naar buiten. 'Het Volksdagblad' van de Communistische Partij Holland had zeker geen ongelijk toen het wees op de bedreiging van de Sowjetunie door de kapitalistische westerse mogendheden. En dat Finland in die westerse plannen een bepaalde rol kon spelen bleek bijvoorbeeld uit de geallieerde plannen waarvan in het vorige artikel sprake was. Maar voor het overige tekende het blad alles in zwart-wit in slaafse navolging van wat het Russische persbureau meedeelde: in Finland was van democratie helemaal geen sprake, de regering in Helsinki was niet het rechtmatige Finse bestuur; veeleer werd dat gevormd door Kuusinen en de zijnen, de volksregering van het Finland der arbeiders en boeren... Dat voortdurend verdedigen van de regering-Kuusinen moet de hoofdredactie in maart

1940 tamelijk veel hoofdbreken gekost hebben.

Toen liet Molotow Kuusinen immers vallen om met de 'uitbuiters' in Helsinki vrede te kunnen sluiten. Maar ook dát was voor 'Het Volksdagblad' geen probleem: het deed er eenvoudig het zwijgen toe. Kortom, wat Stalin deed was welgedaan; het ging hier niet om agressie, maar om een nobele daad ten opzichte van het Finse volk.

Aan het andere uiterste van de linkervleugel stond de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij. De SDAP was zich in de tweede helft van de jaren dertig steeds meer gaan aanpassen aan het parlementair-democratische systeem en de revolutie-idealen waren definitief

opgeborgen. Die ontwikkeling onder leiding van onder anderen Koos Vorrink en H. B. Wiardi Beckmann, hoofdredacteur van het partijblad 'Het Volk', had in 1939 geleid tot de sociaal-democratische deelname aan de regering. De commentator van 'Het Volk' kon Stalins politiek nu dan ook vergelijken zowel met het imperialisme van de Russische tsaren als met de expansiedrang van het nationaal-socialistische Duitsland. Het blad veroordeelde ten stelligste een politiek die kapitalistische methoden hanteerde om weer-

In 'Het Volk' trokken de commentatoren fel van leer, niet alleen tegen Moskou, maar ook tegen de Nederlandse Moskougetrouwen.

Finse catechismus

Brute macht en landsverraad

De communisten in Nederland, die getrouwelijk moeten prijzen wat de heren in Moskou wijzen, zitten met de Russische overval op Finland wel wat verlegen. Want zo krom kunnen de drogredenen niet zijn, waarmee zij de blik van hun volgelingen trachten te verduisteren, of het gezonde arbeiders-verstand begrijpt intuïtief, dat, op deze wijze, iedere aanranding van een klein land door een grote buurstaat verdediging kan vinden. Intussen, de Russische zaak moet nu eenmaal door „Het Volksdagblad“ worden verdedigd.

Ter ere van den heiligen Stalin

Zo troffen wij deze dagen in dit blad een soort Finse catechismus aan, waarin een aantal meer of minder voor de hand liggende vragen op een vaak listige wijze werden beantwoord.

De redactie was over dit werkstuk zelfs dermate tevreden, dat zij het sindsdien als stroom-bijlet, tot stichting van de Nederlandse arbeiders en boeren, heeft laten herdrucken.

Het loont de moeite, de gebezigde argumenten eens wat meer op de keper te beschouwen. Als eerste steunpunt voor de wankelende postie, die „Het Volksdagblad“ tracht op te bouwen, kiest de communistische penvervoerder de stelling, dat de Sowjet-Unie een betere beveiliging van haar grenzen bij Leningrad noodzakelijk acht en daartoe een gebiedsruil heeft geëist. De schrijver is hier niet geheel volledig. De Sowjet-Unie bepaalde zich, bij haar eisen, niet tot een gebiedsruil op de Kareliëse landengte, doch verlangde bovendien een vlootbasis bij Hangö, die haar de heerschappij over de Finse golf, mitgaders over Finland's zuidkust moest verzekeren. Voorts begeerde zij enige strategisch belangrijke eilanden en bovendien in het hoge Noorden eveneens een versterking van haar strategische positie. Inwilliging dezer eisen zou Finland tot een vazalstaat van de Sowjet-Unie hebben gemaakt.

De Finse regering echter gaf er de voorkeur aan haar onafhankelijk voortbestaan te handhaven en thans zien wij het stichtelijk schouwspel, dat de Sowjet-Unie, in een strijd van vijftig tegen één, van het kleine land tracht af te nemen wat het niet goedchiks kan krijgen. Pure machtspolitiek!

Toch maar goedpraten

Ja maar, zo zegt „Het Volksdagblad“, het was een aan de Sowjet-Unie vijandige regering. Als minister-president is nu de bankier Ryti opgetreden en baron Mannerheim, de leider van de Witgardisten in 1918, werd benoemd tot opperbevelhebber. Dat is wel geschikt om indruk te maken op den onkundigen lezer.

Hoe zijn echter de feiten? Op 6 December 1917 hebben de Finnen hun onafhankelijkheid van Rusland geproclameerd. Op 6 Januari 1918 verklaarden de bolsjewiki hierin te berusten. Maar evenzeer als in het Italië van na de oorlog wisten de bolsjewiki onder de Finse arbeidersbeweging zoveel verwarring te stichten, dat de reactionaire elementen daardoor hun kans kregen. Het is de tragedie van het communisme, dat schier overal, waar het tot

een zekere machtsontplooiing komt, het als wegbereider optreedt voor de reactie. De onafhankelijke Finse republiek heeft hiervan het vroegste voorbeeld opgeleverd. Italië volgde eerst in 1922, Duitsland in 1932.

De strijd tussen de rode en de witte troepen is bijzonder fel geweest. De reactionaire elementen slaagden er echter wel in de overhand te behalen. Na een korte pro-Duitse oriëntering, die bij de overwinning van de Westelijke democratieën meteen verdween, hebben de Finnen er naar gestreefd een eigen onafhankelijk volksbestaan op democratische basis te vormen. Men is daarbij, ondanks het feit, dat aanvankelijk het zelfstandig voortbestaan der Finse republiek op de bolsjewiki moest worden bevochten, van meet af aan verdraagzamer geweest dan het Italiaanse fascisme en het Duitse nationaal-socialisme. Zo heeft men de communistische partij, die nauwe verbanden met Moskou bleef onderhouden, nog jaren achtereen laten betijen. Toen werd aan haar werkzaamheid einde gemaakt. Tegen deze achtergrond is het niet meer dan begrijpelijk, dat, in de Finse republiek, spanningen hebben bestaan tussen de vooruitstrevende en de conservatieve elementen, dat de pogingen om tot een communistische doordringing te geraken, beantwoord werden met pogingen om fascistische stromingen de overhand te doen krijgen.

Die strijd is echter geëindigd met een volledige overwinning van de democratie. Het sedert het jaar 1937 aan het bewind gekomen kabinet-Cajander, waartoe de Sowjet-Unie haar eerste toorn richtte, steunde op een samenwerking van sociaal-democraten, kleine landbouwers en liberalen. Deze regering zag haar positie nog luttele maanden geleden bij de stembus aanzienlijk versterkt. De kleine fascistische groep, die voorheen over veertien van de tweehonderd zetels in het parlement beschikte, moest zich daarentegen met zeven zetels tevreden stellen. Zij werd dus gehalveerd. Practisch is het fascisme in Finland geliquideerd.

Zo ziet de Finse regering er uit tegen wie de Sowjet-Unie haar toorn ontlaande. Betoonde deze regering zich nu vijandig tegenover Moskou? Zij was bereid de geëiste eisen voor drie kwart in te willigen. Het overblijvende kwart ging echter te ver over de streep en zou Finland tot een Russische vazalstaat hebben gemaakt. De Sowjet-regering, machtsbewust, eiste echter het volle pond en nu zij dit niet heeft kunnen krijgen, tracht zij het te nemen. Een eenvoudig voorbeeld uit de leerschool van het imperialisme. Anders niet!

Vreemde eerbied

Ja, maar, zo stemt „Het Volksdagblad“, de Sowjet-Unie wil Finland's onafhankelijkheid eer-

links Kuusinen, die Stalin aan zijn schijn-regering in Finland helpt; rechts Molotow en in het midden, Bucharin, een van de oude garde der communisten in Rusland, die op Stalin's bevel, werd ter dood gebracht.

biedigen. Dat blijkt uit het verdrag met Kuusinen. Laten wij dit eens met een duidelijk voorbeeld toelichten. Stelt u zich voor, lezer, dat de Duitse regering zich tot Nederland wendde met de eis, dat wij vestiging van een Duitse vlootbasis op Walcheren zouden toelaten, mitgaders de legering van Duitse land- en luchtmacht op dit eiland. Voorts nog wat Duitse militaire werken ter beheersing van de Hoek van Holland en IJmuiden, met nog een kleine strategische positie in Friesland of Groningen. Een en ander onder de mededeling, dat voor de rest onze „onafhankelijkheid“ zou worden geëerbiedigd. Wat zou de Nederlandse regering ten aanzien van zulke voorstellen moeten doen. Aannemen of verwerpen? Het antwoord op deze vraag kan voor geen Nederlander twijfelachtig zijn. Welnu, dit was ook de positie van de Finse regering, met dien verstande, dat zij tot het uiterste in haar tegemoetkomingen is gegaan.

Landverraad?

Zo liggen de feiten. Aan de regering-Kuusinen behoeven wij in dit verband nauwelijks een woord te verliezen. Zoals Duitsland in Tsjecho-Slowakije onder de Sudeten-Duitsers en ook onder de Oostenrijkse nationaal-socialisten zijn handlangers had, zoals Japan eerst in Mantsjoekwo en daarna in China een schijnregering vestigde, zo doet de Sowjet-Unie thans tegenover Finland, dat met behulp van Kuusinen en zijn aanhangers, in een staat van onderhoorigheid aan Rusland moet worden gebracht. Maar het papieren verdrag dan, dat de onafhankelijkheid van Finland waarborgt? — zo roept „Het Volksdagblad“ triomfantelijk uit. Afgezien van het feit, dat onder zulke omstandigheden tot stand gekomen verdragen niet zo heel veel waard plegen te zijn, hebben wij een duidelijk voorbeeld van hetgeen een dergelijke onafhankelijkheid betekent in de zogenaamde onafhankelijke Buiten-Mongoolse volksrepubliek, die de Sowjet-Unie als bufferstaat heeft geplaatst tegenover zijn Japanezen tweelingbroeder Mantsjoekwo, die eveneens in theorie onafhankelijk is.

Van „landverraad“ is bij dit alles, volgens „Het Volksdagblad“ geen sprake. Het Russische leger trekt met bommen en gifgassen het land binnen om het te bevrijden. „De Finse witgardisten“ — zo heet het valscheik — storten het land in een oorlog tegen de Sowjet-Unie ter verdediging van de posities van de Britse en andere imperialisten. Dat is landverraad! In deze merkwaardige communistische gedachtengang wordt het oordeel over de buitenlandse politiek van een land niet langer

loze staatjes op te slokken. Het zal niet bij Finland blijven, zo werd herhaalde malen voorspeld, maar heel het Oostzeegebied zal spoedig volgen. Voor wat betreft de beoordeling van de Sowjetunie waren dat in grote lijnen dezelfde argumenten als die welke in de burgerlijke pers gehanteerd werden. Wél onderscheidde het sociaal-democratische blad zich daarvan door bijvoorbeeld matiging te betrachten in het verheerlijken en het overdreven heroïseren van het Finse volk en zijn staatsinstellingen zoals dat in kranten als 'De Maasbode' en 'De Standaard' gebruikelijk was.

Tussen deze twee 'extremen' had zich in 1935 een kleine middenpartij gevormd van mensen die zich — uiteraard uit verschillende motieven — niet meer in SDAP of CPH thuis voelden. Hoofdfiguur in deze Revolutionaire Socialistische Arbeiderspartij was het oud-CPH-lid Sneevliet, een man die in Lenins tijd zijn sporen had weten te verdienen in de Komintern.

De RSAP was marxistisch-revolutionair en afkerig van de starheid van een CPH. De kritiek die Sneevliet in 'De Nieuwe Fakkelt' uutte, richtte zich dan ook vooral tegen het dogmatisch stalinisme en tegen de door Stalin beheerste Komintern, die niet méér was dan een spreekbuis van Moskou. Een partijconferentie van de RSAP ging in december zelfs zo ver in haar kritiek op de Russische agressie, dat in de beginselverklaring van de partij een wijziging werd aangebracht: de RSAP achtte zich principieel niet meer verplicht het socialistische vaderland te verdedigen. Voorts besteedde Sneevliet in zijn weekblad een goed deel van zijn energie aan het leveren van commentaar op de houding van zijn vroegere partij en op de gebrekkige informatie die Paul de Groot in zijn 'Volksdagblad' gaf. Door de communistenleider werd Sneevliet zelfs eens als 'vriend van de witten' voorgesteld, waarop hij in 'De Nieuwe Fakkelt' antwoordde tegenover Mannerheim toch wel enigszins anders te staan als Stalin tegenover zijn vriend Hitler!

De verdeeldheid van 'links' komt tenslotte heel goed tot uiting in de Bond van Revolutionaire Socialististen, een linkse afscheiding van de juist genoemde groep van Sneevliet. De redactie van 'De Socialist', het veertiendaagse periodiek van de BRS, was innerlijk verdeeld over de houding die zij inzake de Winteroorlog zou aannemen, en het blad bevatte dan ook artikelen die de Sowjetunie verdedigden naast bijdragen van anderen, die de aanval scherp veroordeelden. De kritiek van deze laatsten ging duidelijk in de richting van die van Sneevliet: stalinisme en bureaucratie hadden het socialisme in de Sowjetunie ondergraven; wat er in Finland gebeurde was een schande voor de internationale socialistische beweging. Aan de andere kant wezen de verdedigers van Stalin op de gerechtvaardigde eisen van de Sowjetunie, het enige land waar althans de fundamenteën voor een socialistische maatschappijontwikkeling aanwezig waren.

Zo kan men, concluderend, wel zeggen dat door de houding van de Sowjetunie in het conflict met Finland de verdeeldheid van de linkervleugel in Nederland is toegenomen en de tegenstellingen erdoor verdiept zijn.

In een aanhangsel op het verdrag liet zij namelijk bepalen, dat geen daad van agressie, in de zin van de bepalingen der overeenkomst, gerechtvaardigd kan worden op één der volgende gronden:

A. De inwendige toestand van een staat, d.w.z. zijn politieke, economische of sociale structuur; beweerde

HET WERK VAN DE NEDERLANDSE
AMBULANCE

HULP OP DE VALREEP

JOOP TERMOS

De Nederlandse sympathie voor de Finnen voor en na het uitbreken van de korte, maar hevige Winteroorlog loog er niet om. Op vrijdag 1 december schreef de politieke commentator van het 'Algemeen Handelsblad' (hoofdredacteur was destijds D. J. van Balluseck): 'Moskou's daad van geweld tegen Finland heeft in de geheele wereld afgrijzen gewekt. (...) Zij bewijst de huichelachtigheid en waardeloosheid van de herhaalde betuigingen van de bolsjewistische dictatuur, dat de Sowjetunie het rijk van den vrede, de vijand van den oorlog is. Ook de Sowjetunie deinst er niet voor terug haar uitgebazuinde vredesmissie met bommen en granaten te ondersteunen als het dictaat van het Kreml de

Ski's schaars in den Haag.

De oproep om ski's naar Finland te sturen voor het dappere Finsche leger is in de residentie niet zonder gevolgen gebleven. Tientallen paren ski's zijn in de sportzaken aangekocht met bestemming Finland, om nog maar te zwijgen van de vele Nederlanders die hun eigen ski's ter beschikking hebben gesteld. Het gevolg is geweest, dat in verschillende sportzaken zoo goed als geen ski's meer voorradig zijn en alleen een enkele zaak nog ski's in voorraad heeft.

Uit 'De Courant Het Nieuws van de Dag', 17 februari 1940.

regeerders van een kleinen buurstaat niet met schrik en beven slaat.' Een niet mis te verstaan commentaar. Die toon vol medelijden ten opzichte van Finland en vol afgrijzen ten opzichte van de Sowjetunie bleef bestaan, getuige dit commentaar in hetzelfde dagblad op woensdag 13 december: 'De geheele wereld slaat met spanning en bewondering gade, hoe een klein volk zich met grooten moed en knap beleid verweert tegen het barbaarsch geweld van een groote mogendheid. Zij koestert in stilte de hoop dat een wonder geschiedt en dat de Finnen den aanvaller zoo groote verliezen zullen toebrengen, dat hij tenslotte afdeinst.'

Men wilde in Nederland echter niet alleen

Boven: niet alleen in Den Haag werden in de winter '39-'40 de ski's schaars. Uit alle delen van het land immers stroomden de lange latten naar de residentie waar ze in pakhuizen werden opgeslagen, in afwachting van de verzending naar Finland.

Rechterpagina boven: een bespreking ter voorbereiding van de Nederlandse ambulance naar Finland. Links in de hoek de arts F. H. Meihuizen, die de groep zou leiden. Rechterpagina onder: op 21 maart 1940 vertrok de ambulance met drie extra-vliegtuigen van Schiphol. In Den Haag had prinses Juliana kort tevoren van alle leden afzonderlijk afscheid genomen.

sympathie betuigen maar ook daden stellen. Die 'men' was vooral de Finsch-Nederlandse Vereniging. Haar ideaal: het uitzenden van een Nederlandse ambulance naar Finland. Dat idee werd verwezenlijkt in samenwerking met het Nederlandsche Roode Kruis. Maar nog voordat de ambulance vertrokken was, tekende Finland de gedwongen vrede. Toch vertrekken? Zeker, want de Finse regering verklaarde de hulp uit Nederland hooglijk te zullen waarderen; er waren als treurig resultaat van meer dan honderd dagen vechten immers zeer veel zieken en gewonden. De ambulance vertrok op 21 maart en zou 8 september 1940 in Nederland terugkeren; het team bestond uit vier artsen, drie chirurgen, een administrateur (tevens tolk), negentien verpleegsters en een huishoudelijk assistente. Plaats van bestemming was aanvankelijk het ontruimde krankzinnigengesticht te Pälkjärvi ten noordoosten van het Ladogameer, 80 km achter de frontlijn. Maar Pälkjärvi moest na de vrede aan de Russen worden afgestaan. De Nederlandse ambulance reisde daarom naar Vierumäki, 150 km ten noordoosten van Helsinki, waar een sporthogeschool tot noodhospitaal was ingericht. Detail uit het 'Verslag betreffende de ambulance van het Nederlandsche Roode Kruis naar Finland': 'Met een gevoel van groote erkentelijkheid moge de ambulancecommissie hier gewagen van de vele schenkingen in geld en in goederen, die haar uit alle lagen der bevolking bereikten en haar mede in staat stelden de verzorging der ambulance zoo hoog mogelijk op te voeren. Op vaak ontroerende wijze werd door oud en jong, arm en rijk, getuigenis afgelegd van een intensief medeleven met de uitzending dezer hulpactie naar het noordelijk oorlogsfront'. De lijst van schenkingen in goederen bevatte merkwaardige items, zoals: 30 kilogram buitenlak (rood-wit-blauw); 1 kist azijn, 50 grammofoonplaten, 2 kalenders, 32 exemplaren 'Finlands' lot', zijnde Finse, Russische en Zweedse cursussen van het Linguaphone-Instituut, 15 meter baai, 1 witte ski-jas, 2 bivakmutsen.

Op 30 maart 1940 arriveerde de ambulance in de sporthogeschool van Vierumäki. Enkele citaten uit het dagboek van de arts F. H. Meihuizen, de leider van de ambulance: 1 April: de eerste twee operaties worden verricht en zes röntgenfoto's gemaakt; 3 April: de drie chirurgen regelen en verdeelen de werkzaamheden en operatiedagen. Door de Nederlandse ambulance zijn thans alle patiënten overgenomen. Op 2 en 3 April werden 80 herstelden of vrijwel herstelden geëvacueerd, zodat de dienst met 180 patiënten wordt begonnen; 8 April: bij een zeer anaemischen vrijwilliger (45% haemoglobine) met geamputeerden voet en septisch werd door Dr. Schepel de eerste bloedtransfusie verricht. Een bloedgever met groep B was moeilijk te vinden. Voor niet-urgente gevallen zullen allereerst Finsche donors gebruikt worden, die door Dr. Smitskamp onderzocht zijn. Voor spoedgevallen staan de deelnemers der ambulance zelf klaar; 13 Mei: Kolonel Prof. Dr. Suolahti reikt namens den maarschalk Mannerheim het 'Vrijheidskruis' uit aan de artsen en de 'Dapperheidsmedaille' aan de zusters der Nederlandsche ambulance, onderscheidingen, welke door allen op hoogen prijs wor-

Foto-archief Spaarnestad

den gesteld; 30 Mei: Dr. Smitskamp helpt bij een tweeling-partus bij een Karelische vluchteling, enkele dagen later worden de baby's ter verzorging opgenomen; 18 Juni: het aantal patiënten bedraagt 267, herstellenden vertrekken, ondanks de toezegging zullen vermoedelijk geen nieuwe gezonden worden. Het bestuur van de sporthoogeschool doet moeite om het gebouw terug te krijgen: 19 Juni: Dr. Ernuth, de chef der Finsche Militaire Administratie, deelt hedenavond mede, dat de geheele ambulance op 27 Juni a.s. overgeplaatst zal worden naar de Aleksis-Kivi-School te Helsinki; 27 Juni: de verhuizing der ambulance van Vierumäki naar Helsinki; 16 Juli: de laatste patiënten zijn geëvacueerd en de geheele inventaris — met uitzondering van datgene, wat nog benodigd zal zijn voor eigen gebruik der ambulanceleden — wordt overgedragen aan het Finsche Roode Kruis.'

Nederland was inmiddels reeds maandenlang door de Duitsers bezet; er volgde voor de ambulance een wachttijd in Finland — excursies, zwemmen, roeien, vissen, zoeken naar bosbessen en paddestoelen — totdat op 30 augustus uit Berlijn het bericht kwam dat aan de leden van de ambulance Duitse visa zouden worden verstrekt. Via Zweden en Duitsland reist de ambulance terug naar Nederland; zondagmorgen 8 september bereikt zij de Nederlandse grens bij Bentheim. De chirurg dr. A. Colaço Belmonte schreef in het 'Nederlandsch tijdschrift voor Geneeskunde' (jaargang 1940) onder meer over zijn ervaringen in Finland: 'De patiënten poetsen en wasschen en poedelen zich als het enigszins kan, even zorgvuldig als de gezonden, die hun sauna, het langdurig bad in de zeer heete rook-stoom atmosfeer van een houten hut met kieren, niet ontberen kunnen. In de ziekenhuizen zitten zij zich een uur lang in het bad te schrobben met een gispbeen buitenboord. Vreemd genoeg komen de waschmaniakken er niet toe hun woningen behoorlijk te ventileren en laten zij nauwelijks ooit een gedeelte van de dubbele ramen open. Zeer opmerkelijk was verder bij onze aankomst einde Maart de groen-bleeke kleur der bevolking. In den langen winter konden door de bombardementen zelfs de korte daglichturen niet buiten de schuilkelders worden doorgebracht en alle huizen — natuurlijk vooral de ziekenhuizen — waren nog einde Mei volkomen geblindeerd. Bij zwak lamplicht lagen de patiënten vreugdeloos voor zich uit te staren, de oogen diep liggend in de uitgeteerde gezichten met groen oplichtende huid, die scherp contrasteerde met de nog altijd van het winterweer roodpaarse gezwollen handen, welke veelal in jaren niet meer geschikt zullen zijn voor fijner werk. Op de zalen werd nooit anders dan fluisterend gesproken. Bezoekers uit het felle daglicht komend, schouwden plotseling diep in de mateloze ellende. In een bed veeteert een blinde, wien het schemerlicht niet meer hindert. Daarnaast heeft een volledig verlamde zich teruggetrokken in het schemerige hol om er onopgemerkt te sterven. Daarnaast gooit een boerenjongen met geamputeerde armen zich rusteloos om en om. In het donker kunnen gelukkig onopgemerkt de oogen zich met tranen vullen.'

HET MOEST ZO ZIJN

Dan vroeg men ons om Hollandse liederen te zingen. Een der patiënten (een muziekmeester) speelde op een van die avonden plotseling het Wilhelmus. Als geëlektrificeerd sprongen wij van onze stoelen op. Daarna verzochten wij hem om het Finse volkslied. Dan moesten er afwisselend Finse en Hollandse liederen gezongen worden. Eindeloos hebben wij ook moeten herhalen een liedje waarbij verschillende muziekinstrumenten met de handen nagebootst worden. De patiënten gebaarden alle mee en gebruikten daarvoor hun krukken en kniekussens en wat zij maar vinden konden. Bij al het leed waren er toch ook weer veel komische dingen. Deze deden ons versteld staan hoe een mens soms in staat is om, met inzet van al zijn wilskracht, zijn verdrietelikheden uit zijn geest te bannen.

Het was op een zonnige middag dat de jongens buiten waren. Plotseling hoorden wij daverende lachsalvo's. Nieuwsgierig gingen wij eens kijken en daar zagen wij dat de éénbenigen op hun krukken aan het verspringen waren. Werkelijk voorbeeldig droegen al deze mensen hun leed. Ze klaagden niet, evenmin spraken zij over hun heldendaden uit de krijg. Na vijf dagen kwam er bericht dat er tachtig gewonden bij zouden komen. Zij kwamen met de ambulance-trein, herkenbaar aan het Rode Kruis. We klimmen naar binnen. 't Is halfdonker in de wagons, onder donkere dekens op draagbaren liggen mensen. Zij zwijgen, maar hun gezichten zijn dikwijls pijnlijk vertrokken. Handen tasten werktuiglijk langs de verbanden. Een voet in

een pantoffel wipt rusteloos op en neer. Midden uit de wagon klinkt een voortdurend gemompel en gepraat, een jongeman schijnt wat in de war te zijn. Hij heeft een arm in het verband en ook heeft hij geen benen meer. De draagbaren worden in de ziekenauto's geschoven en zo worden al deze gewonden naar ons hospitaal overgebracht. In de gangen en de zalen is het ook stil. Men begint iets van Finlands kracht te begrijpen als men geen enkele klacht uit al die monden hoort. Als zij maar enigszins kunnen, helpen zij zichzelf en ook de anderen. We hebben een jongeman, die mist een arm en een been; toch wil hij in een bovenbed slapen. Hij wil geen invalide zijn. Als een aap slingert hij zich naar boven en wanneer hij in bed ligt, steekt hij triomfantelijk een sigaret op met één hand.

De mensen zijn onbegrijpelijk rustig. Zij doen geen heldhaftige verhalen over hun overwinningen. Zij kijken u met hun heldere blauwe ogen aan en zeggen altijd weer: Het moest zo zijn. Het is noodzakelijk te vechten voor zijn land. Als het nodig is, zullen wij weer vechten. Onze vaders hebben gevochten en onze zonen zullen vechten. Wij kennen geen haat, maar wij zullen ons verdedigen tot de laatste man. Dan doen wij de avondronde langs vierhonderd bedden met beschadigde mensen. En dat noemt men de moderne beschaving. Maar ook Finland zal herrijzen.

(Fragment uit een lezing van de verpleegster M. Macquelin, die lid was van de ambulance van het Nederlandsche Roode Kruis naar Finland.)

DE ROEMLOZE ZEGE

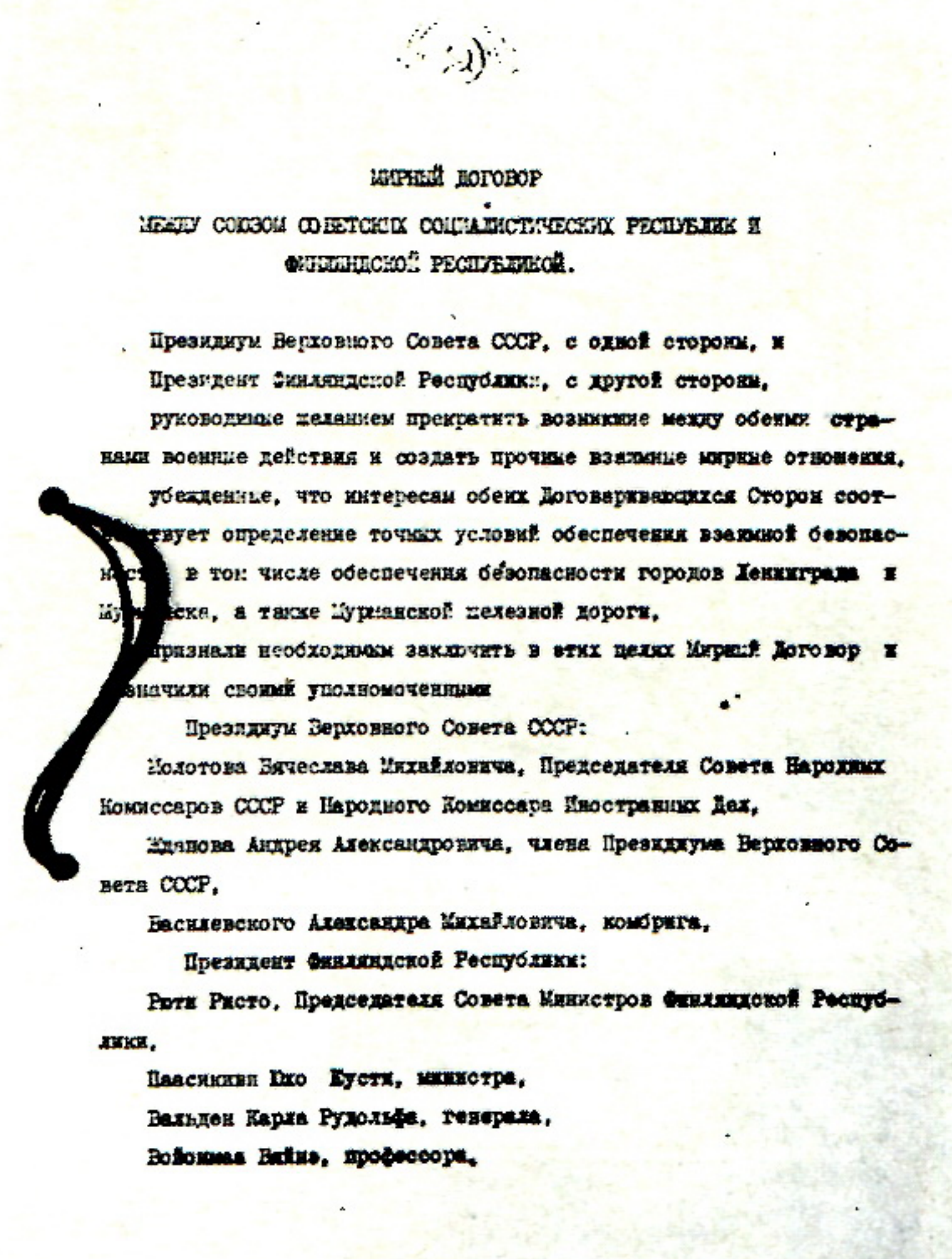
DRS. PAUL LUYKX

De vrede die in maart 1940 werd gesloten, kwam niet uit de lucht vallen, maar had een lange voorgeschiedenis, die terugging tot direct na het uitbreken van de vijandelijkheden. Het was Cajander en Erkko toen niet gelukt met de Sowjetunie tot overeenstemming te komen. De Finse onderhandelaars, Tanner en Paasikivi, meenden echter dat die mogelijkheid er wél in had gezeten; méér nog, dat ook na het begin van de oorlog een snelle vrede haalbaar was. Maar dan was er wel een andere politieke houding nodig, dat wil zeggen een ander kabinet. Tanner wist zijn sociaal-democratische partijgenoten en afgevaardigden voor deze gedachte te winnen en al op 1 december werd er door Ryti een nieuwe regering gevormd, waarin Tanner minister van buitenlandse zaken was. Eerste doel van dit vredeskabinet: onderhandelingen met Moskou beginnen.

Dat alle pogingen van Tanner in de maanden december en januari op niets uitliepen en dat hij zelfs geen contact met Molotow kon krijgen, was het gevolg van de rol die zijn vroegere socialistische partijgenoot Kuusinen speelde. Stalin had zich voorgesteld de 'Finse kwestie' in ijtempo te regelen; binnen een week zouden de Sowjetlegers in Helsinki moeten staan. Kuusinen, leider van de Finse communistische emigrantenpartij in de Sowjetunie, hoopte dan in de toekomstige Finse regering een hoofdrol te kunnen spelen. Daartoe vormde hij, in overleg met Molotow, een 'democratische regering van Finland'. Dat gebeurde in Terijoki, een van de eerste grensplaatsjes die door de Sowjettroepen werden 'bevrijd'. Deze regering-Kuusinen werd door Molotow erkend als de wettige Finse regering, die de hulp van Grote Kameraad Stalin inriep om Finland te bevrijden van de oorlogshiters in Helsinki... Het wekt dan ook geen verbazing dat Kuusinen Stalin zonder veel overleg alle eilanden en grenswijzigingen toestond die hij maar wenste.

Voorlopig hield Molotow aan deze farce vast. Dat bleek bijvoorbeeld begin december, toen Finland in de Volkenbond de Sowjetunie van agressie beschuldigde. Molotow verscheen zelfs niet ter vergadering in Genève, maar deelde vanuit Moskou mee dat hij er niets van begreep: er was helemaal geen oorlog met Finland en de betrekkingen met de Finse regering (-Kuusinen!) waren alleraardigst. Zo gingen Tanners verwachtingen om via de Volkenbond nieuwe gesprekken met de Russen te beginnen in rook op. Of hij zo blij was met het uiteindelijke resultaat van de Volken-

Pressens Bild

Boven: het Fins-Russische vredesverdrag van 12 maart 1940. Links: Finse en Russische soldaten ontmoeten elkaar bij Hanko, dat in het verdrag door Finland werd verpacht.

bondacties mag betwijfeld worden. Wel werd de Sowjetunie uitgesloten, maar uit angst voor moeilijkheden met Rusland hield een groot aantal leden zich verre van de motie waarin de veroordeling en de uitsluiting werden voorgesteld. Het was, met uitzondering van Engeland en Frankrijk, een weinig indrukwekkend gezelschap dat zich achter die maatregelen stelde: onder andere Zuid-Afrika, Bolivia, Egypte en de Dominicaanse Republiek, bepaald geen centra van wereldpolitiek belang.

Al spoedig echter werd het duidelijk dat het oorlogsfortuin Worosjilow minder goed gezind was dan hij wellicht had gehoopt. Daar kwam nog bij dat de plannen van de geallieerden Stalin bekend waren geworden. En vooral de gedachte dat de Sowjetlegers, die het tegen het kleine Finland niet eens konden bolwerken, zich in een 'grote' oorlog tegen de geallieerden zouden moeten wagen, stond hem als een schrikbeeld voor ogen. Dat was dan ook de reden waarom Molotow vanaf eind januari niet al te veel meer sprak over Kuusinen en diens regering en dat het Tanner toen lukte althans het contact met Moskou te

herstellen. Dat gebeurde door de medewerking van twee vrouwen. Van een links-socialistische schrijfster, Hella Wuolijoki, kreeg Tanner het aanbod hem in contact te brengen met een vriendin van haar, een oud-kamerad van Lenin, Alexandra Kollontay, die Sowjetambassadrice in Zweden was. Tanner bracht deze vrouw in februari verscheidene bezoeken; zij bracht zijn voorstellen en vragen aan Moskou over en deelde hem Molotows antwoorden mee.

Begin februari, nog net voordat er sprake was van een Russisch offensief in Karelië, meende Tanner nog zó sterk te staan, dat hij in zijn voorstellen het schiereiland Hanko nog niet ter sprake bracht. Later die maand werd dat anders. Op de landengte drong het Russische leger steeds verder op; van Mannerheim kreeg de regering te horen dat de troepen uitgeput raakten en dat hij het zonder versterkingen niet lang meer zou houden; een laatste poging om Zweden van zijn neutrale houding te doen afzien mislukte. Zo stond Tanner erg zwak, toen hij eind februari via mevrouw Kollontay de Russische eisen te horen kreeg: Hanko en — wat men ondanks alles niet verwacht had — de Karelische landengte tot noordelijk van het Ladogameer. Dat zou betekenen dat twee niet onaanzienlijke Finse steden, Viipuri (Wiborg) en Sortawala, Russisch zouden worden. Vóór de tweede maart zou het Finse antwoord Moskou bereikt moeten hebben.

Er leek weinig anders op te zitten dan toe te geven. Dat had het kabinet dan ook al besloten, toen de Franse en Engelse gezanten minister Tanner grootse aanbiedingen voor directe militaire steun kwamen doen. De geallieerden waren met de voorbereiding van hun Scandinavische veldtocht weliswaar nog maar matig gevorderd, maar als Finland nu ineens vrede ging sluiten, zou elke aanleiding voor de onderneming wegvallen. Op grond van deze vage beloften schortte Tanner zijn antwoord aan Moskou nog een aantal dagen op; juist in deze laatste oorlogsweek eiste het beleg van Viipuri aan beide kanten duizenden mensenlevens.

Maar de hulp bleef uit en de militaire situatie werd steeds ongunstiger. De vijfde maart besloot het kabinet dan ook definitief toe te geven en diezelfde dag nog vertrok een afvaardiging onder leiding van Ryti naar Moskou. Molotow hield zijn eisen ten aanzien van Hanko en de landengte staande en bovendien zou Finland in het noordoosten gebied moeten afstaan, waardoor de Russische grens

ABONNEMENT
 per kw. / 6.— te R'dam, 's-Gravenh. en om-
 geving. Daarbuiten 75 ct. expeditiekoeten
 extra. Suijtenland van / 13.50 tot / 16.50.
 In de meeste landen van Europe kan men
 zich tegen verminderten prijs abonneren
 bij de Post. Inlicht. geven de Postkantoren.
 Alle gewenschte inlichtingen worden op
 aanvraag door de Adm. gaarne verstrekt.

OCHTENDBLAD A

NIEUWE ROTTERDAM

Directie: H. NIJGH.
 Tel. Rotterdam 27000 en 27500, van 21.30 uur af 27500.
 Zondags tot 11 uur 27001. Den Haag 118220. A'dam 33030.

Woensdag 13 Ma

57ste JAARGANG
 Uitgever: Nieuwe Rotterdamse Cou.

VREDE TUSSCHEN FINLAND EN DE SOWJETUNIE

Daladier onthult de interventie-plannen der geallieerden

Het Duitse Nieuwsbureau meldt:

De Finsch—Russische onderhandelingen, die sedert Vrijdag te Moskou zijn gevoerd, hebben Dinsdagavond tot het sluiten van vrede tusschen de Sowjetunie en Finland geleid.

Het vredesverdrag is van Sowjet-zijde ondertekend door Molotow, Zjdanow en brigade-commandant Wasiljewski, van Finsche zijde door Ryti, Paasikivi, generaal Walden en prof. Woiemaa.

Van officieele zijde worden de volgende bijzonderheden bekend omtrent de bepalingen, waarvan de nauwkeurige tekst nog niet beschikbaar is:

1. Bij het verdrag worden aan de Sowjetunie toegezegd: de geheele Karelische landengte met inbegrip van Viipuri (Wiborg), de geheele kust van het Ladogameer, het visschersschiereiland en gedeelten van Oost-Finland*).
2. Hanko (Hangö) en het daarbij behorende gebied zal aan de Sowjetunie worden verpacht voor den duur van 30 jaren tegen 5 miljoen Finsche mark tot inrichting van een marinebasis.
3. Finland verplicht zich in zijn wateren aan het Noordelijk deel van den Atlantischen Oceaan geen oorlogsschepen, duikboten en luchtschepen te stationneren met uitzondering van kleine kustwachtschepen.
4. De Sowjetunie verplicht zich haar troepen uit Petsamo terug te trekken.
5. De Sowjetunie zal het recht genieten van vrij transitoverkeer zonder douanecontrole via Petsamo naar en van Noorwegen.
6. In den loop van 1940 zal een spoorweg worden aangelegd van Kandalaksja naar Kemijärvi.
7. Het vredesverdrag zal binnen drie dagen worden geratificeerd. De ratificatieoorkonden zullen te Moskou worden uitgewisseld.
8. Op 13 Maart om twaalf uur zullen de krijgsbedrijven aan het front worden gestaakt.
9. Van 15 Maart des ochtends om tien uur af zullen de troepen van beide zijden zich terugtrekken op hun nieuwe staatsgrenzen.
10. Onderhandelingen over een handelsverdrag tusschen de Sowjetunie en Finland zullen direct worden aangevangen.

*) Elders in dit nummer vindt men een kaart van Finland.

Helsinki zwijgt

Het Finsche parlement is gisteravond onder voorzitterschap van Vaino Hakala bijeengekomen, om de door de Finsche delegatie te Moskou genomen besluiten te bestudeeren en sanctionneren en de overeenkomst te ratificeren. Om halftwaalf gisteravond was het

tot stand komen van dit compromis het gezag en de populariteit van de regering aanzienlijk ten goede komen, waarbij dan voorloopig nog kan worden afgezien van de materiele voordeelen die deze ontwikkeling voor Duitsland zou meebrengen.

Daladier over de hulp

Hulp van manschappen is slechts mogelijk, wanneer Finland daar een beroep op doet. Op dit oogenblik, nu ik spreek, aldus Daladier, heb ik nog geen antwoord gekregen. Er is nooit een rechtstreeksch, openlijk beroep door Finland gedaan, noch op Frankrijk, noch op Engeland. Ik wacht nog op dat beroep. Waarom? Omdat de regeringen van Zweden en Noorwegen zich met alle macht verzetten tegen iederen doortocht van geallieerde troepen door hun gebied. Om dezen tegenstand te boven te komen is het noodig, dat wij achter ons hebben den algeheelen steun van het grootste deel der bevolking van Zweden en Noorwegen. Daarom was dit beroep direct noodzakelijk. Zelfs midden in den oorlog, aldus Daladier, wensch ik, dat mijn land rekening houdt met het internationale recht.

Voortgaande, wees Daladier op de noodzakelijkheid voor een doortocht van 50,000 manschappen van de medewerking van degenen, die het transport moeten verzekeren. Hij las de boodschap voor, die hij op 7 Maart had gericht tot Holma, den Finschen gezant te Parijs, en waarin hij o.m. zeide: „Sedert verscheidene dagen wachten wij slechts op een beroep van Finland om het te hulp te komen met alle middelen waarover wij beschikken.”

Daladier voegde hieraan toe, dat hij den druk kende, die door Zweden werd uitgeoefend, maar dat hij eens te meer bevestigde, dat Frankrijk bereid was Finland onmiddellijk te hulp te komen.

Op het eind van zijn rede zeide Daladier, dat wanneer Finland geen beroep op de geallieerden deed, dezen in geen geval op het eind van den oorlog de verantwoordelijkheid zouden kunnen aanvaarden voor het territoriale statuut van Finland.

„Tanner heeft beloofd, aldus besloot Daladier, dat nog vandaag, na de bijeenkomst van het Finsche parlement een definitief antwoord zal worden gegeven.” Daladier herhaalde, dat wanneer het beroep tot de geallieerden wordt gericht, deze Finland te hulp zullen komen met alle beloofde krachten.

Onder toejuichingen stelde hij hierop voor de debatten te verdragen tot Dinsdag a.s.

De Kamer besloot Dinsdag a.s. te debatteren over de Finsche kwestie, waarna zij overging tot de gewone agenda.

Reuter verneemt nog uit Parijs, dat de vijftigduizend man, waarover Daladier gesproken heeft, alleen betrekking hadden op het Fransche contingent.

De indruk te Londen

De diplomatieke redacteur van Reuter schrijft onder meer:

Daladier's onthulling, dat reeds eenige dagen geleden een geallieerd expeditieleger voor inschepping naar Finland gereed was en slechts wachtte op een Finschen oproep, heeft te Londen min of meer sensatie gewekt. Hoewel het na Chamberlain's verklaring van gisteren duidelijk was, dat de geallieerden tot een dergelijken maatregel bereid zouden zijn, geloofde men in het algemeen niet, dat de voorbereidingen zóo ver gevorderd waren.

In een hoofdartikel, getiteld „Finland's keuze” verklaart de Times, dat het onmiddellijke antwoord van de geheele wereld op

WI

KI

Belg
In
Belgisch
vanmid
vermoed
vreemd

Naar
gistera
Indië
Belgisch
Duitsch
geopen
en vloot
tiag van
trijten
ten: er
vlieger
bescheid

Belg
Tijds
middag
hoogte
tuigen
geïnter
Later b
mak een
een sta
schneider
afg hak
thand
Het luct

Spreek
zakken
Berlijn
krachtig
Duitsche
gebied
betreffen
grote r

Dans
dant, n
door ee
was om

Spreek
zakken
Berlijn
krachtig
Duitsche
gebied
betreffen
grote r

Dans
dant, n
door ee
was om

Dans
dant, n
door ee
was om

Dans
dant, n
door ee
was om

Dans
dant, n
door ee
was om

Dans
dant, n
door ee
was om

Dans
dant, n
door ee
was om

Dans
dant, n
door ee
was om

Dans
dant, n
door ee
was om

Dans
dant, n
door ee
was om

Dans
dant, n
door ee
was om

Dans
dant, n
door ee
was om

Zo kondigde de NRC het einde aan van de oorlog tussen Russen en Finnen.

DE MANNERHEIMLINIE

Na de capitulatie van Finland in maart 1940 na de eerste oorlog tegen de Sowjetunie, verzochten Amerikaanse oorlogscorrespondenten in Finland aan een kolonel van de Finse generale staf of zij nu eindelijk de befaamde en veelbesproken 'Mannerheimlinie' mochten zien. De kolonel glimlachte fijntjes, riep een eerste luitenant en droeg deze op de journalisten naar de 'Mannerheimlinie' te brengen. Er volgde een tocht door een met granaattrechters doorploegd veld, het 'niemandsland' van de zo juist gestaakte strijd. Eindelijk bleef de Finse eerste luitenant staan en zei: 'Mijne heren, hier is de Mannerheimlinie.' De verbaasde Amerikanen zagen wat bouwvallige onderkomens van hout, met dennetakken gecamoufleerd; zij zagen loopgraven en een door de uiterst hevige Russische beschieting volkomen doorploegd terrein — maar, zo vertelden de journalisten later, zij zagen géén bunkers, géén mitrailleurstellingen, géén geschutemplacements; kortom, niets wat ook maar in de verste verte op een moderne 'linie' leek.

Na enkele ogenblikken van ongemakkelijk stilzwijgen nam een der Amerikaanse journalisten het woord.

'Het is ongetwijfeld heel aardig wat u ons laat zien,' zei hij beleefd, 'maar heeft u ons misschien verkeerd begrepen? Wij wensden de 'Mannerheimlinie' te zien.'

De Fin lachte en antwoordde: 'Dit is de Mannerheimlinie'.

'En uw berichten dan over de zeer sterke Mannerheimlinie, waar de Russische troepen zo lang zijn opgehouden door de verbeterde tegenstand der Finnen?'

De glimlach van de Fin werd breder. 'Mijne heren, de Finnen hebben inderdaad verbeterde tegenstand geboden, maar een 'Mannerheimlinie' heeft nooit bestaan. Dat was de meest geslaagde vinding van ons voorlichtingsbureau.' Het doel van het verspreiden der berichten over deze 'geduchte linie' was de opmars der Russen te vertragen en hen te bewegen zoveel mogelijk projectielen te verspillen aan een niet bestaande linie, en dat is gelukt.

Uit een ANP-bericht bij het overlijden van de Finse maarschalk C. G. E. von Mannerheim in 1951.

aanzienlijk naar het westen opschoof. Zolang de Finnen deze eisen niet in hun geheel accepteerden, kon er van een staakt-het-vuren, waarom de delegatie verzocht had, geen sprake zijn. Verbitterd over de harde eisen, waarover nu niet meer te praten viel en teleurgesteld over de vele beloften van hulp en de geringe daadwerkelijke steun van de 'sympathiserende' wereld, zette premier Ryti op de twaalfde maart even voor middernacht zijn handtekening onder de vredesvoorwaarden. De oorlog was daarmee beëindigd, maar de vrede niet voorgoed gewonnen. In de eerste plaats was er voor Finland het probleem van de Karelische vluchtelingen. In het Russisch geworden gebied woonden ongeveer twaalf

procent van de totale Finse bevolking; het merendeel week naar het noorden uit. Slechts met moeite kon het door de oorlog geteisterde land deze vluchtelingenstroom verwerken. De Winteroorlog had voor Finland echter een nog veel fataler gevolg. De afkeer van de Sowjetunie en het anticommunisme werden een voedingsbodem voor het verlangen het verlorene terug te winnen zodra de gelegenheid daartoe zich zou voordoen. En dat duurde niet lang. Toen Hitler in 1941 zijn veldtocht tegen het Oosten begon, aarzelden Finland niet en trok tezamen met de nazi-legers tegen de Sowjetunie op. Dat kostte het land de sympathie van het Westen, en het resultaat was van korte duur.

Voor de Sowjetunie had de Winteroorlog tot gevolg dat de verhoudingen in het leger aanzienlijk werden gewijzigd, zowel aan de top als bijvoorbeeld in de militaire opleidingen. Stalin wenste zich in de ogen van de wereld niet nóg eens aan een dergelijk schandaal bloot te stellen. Bovendien wist hij dat Duitsland ondanks zijn te waardenen afzijdigheid de uiteindelijke Russische successen zo dicht bij huis bijzonder ongaarne zag. En de kracht van Hitlers leger was Stalin zeer goed bekend! Ook met de geallieerden was de verhouding aanzienlijk verslechterd. Dat zou zo blijven totdat de werkelijke verhouding tussen Duitsland en de Sowjetunie weer aan het licht trad.

HET LOT VAN
ESTLAND, LETLAND EN LITOUWEN

BALTEN VAN DE KAART

J. G. KIKKERT

Süddeutscher Verlag

Bij de bezetting van het Memelgebied, op 23 maart 1939, speelde ook de Duitse marine een belangrijke rol. Hier ontmoeten leger en vloot elkaar op de kade van de stad.

Links: leden van de nazipartij in Memel trokken na de Duitse intocht in triomf door de straten van de havenstad.

Midden: na de succesvolle bezetting van Memel hielden de troepen die aan de actie hadden deelgenomen, een parade door de overvolle straten.

Linksonder: terwijl talrijke joden de door Duitsers overspoelde stad ontvluchtten, juichte de bevolking de pantserwagens toe.

Rechtsonder: in gezelschap van onder meer admiraal Raeder maakte Hitler een triomftocht door zijn nieuwste gebied.

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie

Süddeutscher Verlag

De Winteroorlog in Finland had de aandacht van de wereld gevestigd op het noordoosten van Europa. Hier lagen ook de Baltische republieken Estland, Letland en Litouwen, die ontstaan waren in de nadagen van de Eerste Wereldoorlog.

De Balten profiteerden van de bolsjewistische revolutie en proclameerden hun nationale onafhankelijkheid. De talrijke Duitse grootgrondbezitters, die hun positie nu ernstig bedreigd zagen, wilden zich hier niet bij neerleggen. Hun leider, baron Dellinghausen, diende in Berlijn zelfs een verzoek in om de Baltische gebieden met Pruisen te verenigen. Dat werd in april 1918 door Wilhelm II officieel ingewilligd, maar weer ongedaan gemaakt toen

Links: op 29 oktober 1939 trok Rusland zijn troepen terug uit Wilna, dat toen werd overgedragen aan Litouwen.

Linksonder: dr. Smetona, staatspresident van Litouwen, hield veertien dagen voor de overdracht van Wilna een toespraak in de Litouwse hoofdstad Kaunas.

Rechts: kort voor de overdracht van Wilna door de Russen trokken Litouwse eenheden op naar de vroegere Poolse stad.

Onder: een overzicht van de situatie in de Baltische staten in 1939, met de bases die de Russen in dit gebied kregen.

de Duitsers in november de oorlog verloren. Russische troepen drongen toen weer binnen in de Baltische gebieden, waar nu een uiterst verwarde toestand ontstond. De uit de grond gestampte en dikwijls slecht bewapende legers van Estland, Letland en Litouwen verzetten zich zo goed mogelijk tegen de binnenvallende Russen. In 1920 erkende zowel Duitsland als Sowjet-Rusland de onafhankelijkheid van de Baltische republieken. De moeilijkheden waren echter niet van de baan. Neem bijvoorbeeld de piepjonge Litouwse republiek, die met de Polen overhoop lag om de stad Wilna en met de Volkenbond om de havenstad Memel (thans Klaipėda geheten). Deze stad met een in hoofdzaak

Duitssprekende bevolking was bij de vrede van Versailles aan Duitsland ontnomen en stond sindsdien onder controle van de Volkenbond. Het lag in de bedoeling om Memel aan Litouwen toe te wijzen. In 1921 werden de drie Baltische staten in de Volkenbond opgenomen. Toen deze ook daarna nog geen aanstalte maakte om Memel aan Litouwen over te dragen, begon de regering in Kaunas te vrezen dat Litouwen van deze haven verstoken zou blijven. Terwijl de geallieerden geheel in beslag werden genomen door de kwestie van de Ruhrbezetting, sloegen de Litouwers hun slag. In januari 1923 bezette hun leger het Memelgebied. De Franse troepen die hier namens de Volkenbond gelegerd

waren, boden geen tegenstand. Na langdurige onderhandelingen legde de Volkenbond zich in 1924 bij deze ontwikkeling neer. Een blik op de kaart toont de kwetsbare positie van de Baltische republieken als randstaten van de zich consoliderende Sowjetunie. Daarbij bleef de vraag bestaan of Duitsland afstand zou willen doen van zijn eeuwenoude Baltische aspiraties. Er stond evenwel tegenover dat de westerse wereld de Baltische staten en Polen beschouwde als een nuttige bufferzone tussen het communistische Rusland en de rest van Europa. Bovendien hielden de Russische en Duitse verlangens elkaar in evenwicht, een toestand die een redelijke waarborg leek te bieden voor een blijvende

onafhankelijkheid van de Baltische staten. Het meest voor de hand liggende uitgangspunt voor de buitenlandse politiek van deze republieken was een zo groot mogelijke onderlinge samenwerking met goede betrekkingen met Finland en Polen. Bij dit laatste deden zich echter enige moeilijkheden voor. De verhouding tussen Litouwen en Polen was zeer gespannen vanwege de kwestie Wilna. De Finnen wensten aanvankelijk geen verdrag met hun Baltische naburen uit vrees dat Duitsland zich daardoor bedreigd zou voelen. Intussen bleven de Baltische republieken hun grote oostelijke nabuur met de nodige argwaan gadeslaan. In dit kader paste ook het verbieden van de communistische partijen in de drie landen. De Russen namen overigens ook initiatieven tot samenwerking met hun randstaten. Dit leidde tot verscheidene conferenties, waarop moeilijke onderhandelingen plaatsvonden. Tenslotte brachten de Russen het tot een non-agressiepact met elk van de Baltische republieken afzonderlijk. Tot een gemeenschappelijk optreden van deze staten was het nauwelijks gekomen en de Russische politiek was er duidelijk op gericht hen gescheiden te houden. Men voelde in de Sowjetunie niets voor het streven van sommige Baltische staten naar een federatie van de Noordelijke IJszee tot Oost-Pruisen die naar buiten krachtig zou kunnen optreden. Gezien de situatie van dat moment was dit trouwens een utopie.

Na Hitlers *Machtübernahme* kwam de Memelkwestie weer in het middelpunt van de belangstelling. In 1934 werden voorbereidingen ontdekt voor een nationaal-socialistische putsch tegen de Litouwse regering. Het onderzoek wees op medeplichtigheid van Berlijn aan de beraamde staatsgreep. Tijdens het proces in Kaunas werden in 1935 talrijke vonnissen uitgesproken, waaronder vier terdoodveroordelingen.

De verontwaardiging in Duitsland was zeer groot. Voor het Litouwse gezantschap in Berlijn vonden rumoerige betogingen plaats. De Litouwse president trachtte olie op de golven te gooien en wijzigde de doodvonnissen in levenslange gevangenisstraf. De Duitsers in het Memelgebied gingen echter voortdurend uitdagender te werk; de tegenmaatregelen van de Litouwers werden steeds radicaler.

In maart 1939 achtte Hitler de tijd gekomen om de kwestie Memel 'op te lossen'. Het moment hiervoor was met overleg gekozen. Hij had zich zo juist ongestraft van Tsjechoslowakije meester gemaakt en dat zou de Litouwers de lust tot tegenstand wel ontnemen. Urbsys, de Litouwse minister van buitenlandse zaken, werd uitgenodigd naar Berlijn te komen voor overleg. Daar legde Von Ribbentrop hem zonder meer een verdrag voor dat neerkwam op de afstand van het Memelgebied aan Duitsland. Urbsys kon niet anders doen dan tekenen. Op 23 maart 1939 trok het Duitse leger Memel binnen en hield Hitler er zijn triomfantelijke intocht.

Door het befaamde Molotow-Ribbentrop-pact van 23 augustus 1939 werd het lot van de Baltische gebieden tenslotte beslist. Elk verdrag tussen Rusland en Duitsland was voor de Baltische staten te allen tijde een bedreiging. Maar daar kwam nu nog bij dat in een geheime overeenkomst Von Ribbentrop

en Molotow de wederzijdse vrije-handsgebieden duidelijk hadden vastgesteld: westelijk Polen voor de Duitsers en oostelijk Polen, Letland, Estland en Litouwen voor de Russen. Na de capitulatie van Polen bedong Stalin prompt vrijheid van handelen in Litouwen. Er werd op 28 september nog een verdrag gesloten. De Estlandse minister van buitenlandse zaken, Selter, was vier dagen daarvoor naar Moskou gekomen om een nieuw handelsakkoord tussen zijn land en de Sowjetunie te tekenen. Wat hem onverhoeds werd voorgelegd was echter iets heel anders. Molotow overhandigde hem ter onmiddellijke ondertekening een verdrag van wederzijdse bijstand dat Rusland het recht gaf marine-

Uit speciale edities vernam het Duitse volk dat Memel 'heim ins Reich' was.

bases en garnizoenen in Estland te vestigen. Oorlog was het alternatief. Het enige dat Selter wist te bereiken, was vier dagen uitstel. Toen tekende hij. Daarbij had hij één zeer schrale troost: binnen twee weken hadden zijn Letlandse en Litouwse collega's namens hun landen hetzelfde moeten doen. Al deze verdragen kwamen in grote lijnen op hetzelfde neer. Naast het recht van de Sowjetunie op militaire bases op Baltisch grondgebied en het daar legeren van Russische troepen, werd vastgelegd dat de verdragsluitende partijen geen coalities met derden mochten aangaan. Ingeval van een aanval op één der partijen bestond de verplichting tot wederzijdse hulp. De totstandkoming van het pact mocht 'op geen enkele wijze de soevereine rechten van de ondertekenende partijen en in het bijzonder hun economische systemen en staatsregelingen beïnvloeden'. Deze laatste clause klonk geruststellend en in de Baltische republieken legden de verantwoordelijke ministers er in hun publieke verklaringen dan ook bijzonder veel nadruk op. Die van Litouwen kon er bovendien op wijzen dat de Russen bij de Poolse deling het zo vurig begeerde Wilna aan zijn land hadden overgedragen.

Intussen waren ook de Finnen in oktober geconfronteerd met Russische eisen ter verkrijging van militaire bases. Zij weigerden echter en dat leidde tot de Winteroorlog. Tijdens deze strijd, die duurde tot maart 1940, bleven de regeringen van de drie Baltische republieken normale betrekkingen met Finland onderhouden. Vanuit Estland kwamen zelfs vrijwilligers over om aan de zijde van de Finnen mee te strijden, zoals de Finnen in 1919 de Estlanders waren bijgesprongen. De Estlandse regering stond dit alles oogluikend

toe. Deze houding duidde niet op grote vrees voor Sowjet-Rusland. Ook in de andere Baltische republieken heerste in dit opzicht een zeker optimisme. Misschien had men de woorden van Molotow te letterlijk genomen, toen deze in oktober 1939 voor de vijfde vergadering van de Opperste Sowjet het volgende verklaarde: 'Wij zijn voor een angstvallige en strikte naleving van deze verdragen volgens het principe van de volledige wederkerigheid en wij verklaren dat de dwaze verzinsels over de sowjettisering van de Baltische landen alleen in het belang zijn van onze gemeenschappelijke vijanden en van alle anti-Sowjetprovocateurs.'

Nadat Hitler de volksduitsers uit de Baltische landen had laten terugkeren, volgde in het voorjaar van 1940 de ontknoping. In mei beschuldigde de Sowjetunie Litouwen van het ontvoeren en martelen van enige Russische militairen die in de Sowjetbases in Litouwen gelegerd waren. Een maand later beschuldigden de Russen het land van schending van het pact van wederzijdse bijstand. Litouwen zou met Letland en Estland een samenzwering op touw hebben gezet tegen de veiligheid van de Sowjetunie. Rusland eiste de toelating van meer Russische troepen om de reeds in Litouwen gelegerde eenheden afdoende te kunnen beschermen. Bovendien zou het land onmiddellijk een nieuwe regering moeten vormen. Op 15 juni 1940 trok het Rode Leger Litouwen binnen en landde de Russische vice-commissaris voor buitenlandse zaken, Dekanozov, op het vliegveld van Kaunas. In opdracht van Stalin kwam hij een nieuwe regering vormen. Reeds de volgende dag ontvingen de regeringen van Letland en Estland een vrijwel gelijkkluidend ultimatum en werden deze landen door Russische eenheden bezet. Stalin zond Wyshinsky naar Riga en Zjdanow — destijds beschouwd als zijn rechterhand — naar Tallin. De regeringen van de Baltische republieken werden afgezet en de parlementen ontbonden. Daarna gingen de Russen over tot het organiseren van nieuwe parlementsverkiezingen, waarbij slechts kon worden gestemd op één lijst. Hierop kwamen uitsluitend communistische kandidaten voor. Volgens de officiële uitslagen van deze verkiezingen werd ongeveer 90% van de stemmen op de communistische lijsten uitgebracht. De Britse gezant in Tallin, Galliène, die als laatste buitenlandse diplomaat Estland verliet, schatte het aantal Estlandse communisten op 4% van het totale aantal kiezers. Na deze schijnverkiezingen werden de grenzen van de Baltische staten hermetisch afgesloten. Van de drie staatshoofden slaagde alleen de Litouwse president Smetona erin naar het buitenland te ontkomen. President Päts van Estland en zijn Letlandse ambtgenoot Ulmanis werden in juli 1940 naar Rusland overgebracht. Er is nooit meer iets van hen gehoord.

Spoedig hierna viel het doek over de laatste akte van dit drama. Op 3 augustus 1940 werden de Baltische gebieden 'op hun verzoek' tot 'rechtsgelijke Sowjetrepublieken' geproclameerd. Hitler had toen juist zijn *Blitzkrieg* in West-Europa zegevierend voltooid. De ondergang van de Baltische republieken drong daardoor nauwelijks tot de buitenwereld door.